

STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY RAKÓW
NA LATA 2014-2020

Raków 2014

SPIS TREŚCI:

WPROWADZENIE.....	5
I. METODA PRACY NAD STRATEGIĄ.....	8
1. PODSTAWA OPRACOWANIA I METODYKA PRACY NAD STRATEGIĄ	8
2. INNE DOKUMENTY STRATEGICZNE	9
II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	10
1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE	10
2. MIESZKALNICTWO	11
III. DIAGNOZA STANU GMINY.....	12
1. DEMOGRAFIA.....	12
2. GŁÓWNE ŹRÓDŁO UTRZYMANIA I DOCHODY GOSPODARSTW DOMOWYCH.....	17
3. RYNEK PRACY I STOPA BEZROBOCIA.....	19
4. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....	21
<i>4.1. Pomoc społeczna.....</i>	<i>21</i>
<i>4.2. Oświata.....</i>	<i>23</i>
<i>4.3. Kultura.....</i>	<i>33</i>
<i>4.4. Ochrona zdrowia.....</i>	<i>34</i>
<i>4.5. Bezpieczeństwo publiczne.....</i>	<i>35</i>
5. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA MIESZKAŃCÓW GMINY.....	36
IV. ZAKRES PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH WYSTĘPUJĄCYCH W GMINIE.....	39
1. UDZIAŁ ŚWIADCZENIOBIORCÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W LICZBIE MIESZKAŃCÓW GMINY.....	39
2. ROZWÓJ I UPOWSZECHNIANIE AKTYWNEJ INTEGRACJI.....	40
3. WSPIERANIE RODZINY W SYSTEMIE PIECZY ZASTĘPCZEJ.....	43
4. POWODY PRZYZNAWANIA POMOCY SPOŁECZNEJ.....	44
5. RODZINY DOMINUJĄCE POD WZGLĘDEM KORZYSTANIA ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ.....	47
6. GRUPY ZAGROŻONE WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM.....	49
7. GOSPODARSTWA DOMOWE Z PROBLEMEM UBÓSTWA.....	50
8. BEZDOMNOŚĆ	52

9. ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINIE	53
V. DOMINUJĄCE PROBLEMY SPOŁECZNE	55
1. BEZROBOCIE	55
2. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ.....	57
3. PROBLEMY ZDROWOTNE	60
4. PATOLOGIE SPOŁECZNE.	63
<i>4.1. Alkoholizm.....</i>	<i>63</i>
<i>4.2. Narkomania.....</i>	<i>67</i>
<i>4.3. Zjawisko przemocy w rodzinie</i>	<i>68</i>
VI. WYNIKI ANALIZY SWOT	70
VII. CELE GŁÓWNE STRATEGII, CELE SZCZEGÓŁOWE, PROPOZYCJE PROGRAMÓW I ICH REALIZACJA.....	76
1. CELE GŁÓWNE STRATEGII	76
2. CELE SZCZEGÓŁOWE I ICH REALIZACJA.....	77
3. FINANSOWANIE STRATEGII.....	90
VIII. SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII	91
IX. SYSTEM AKTUALIZACJI STRATEGII	92
X. MONITOROWANIE I OCENA STRATEGII.....	93
SPIS TABEL	95
SPIS WYKRESÓW.....	97

WPROWADZENIE

Nadrzędnym celem polityki społecznej państwa jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

W związku z faktem, iż w ostatnich latach zanotowano w Polsce niekorzystne wskaźniki dotyczące ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym, zasadniczym kierunkiem polityki społecznej państwa są działania programowe, ukierunkowane na zwiększenie spójności społecznej łączącej orientację na równość szans z orientacją na społeczną integrację. Spójne społeczeństwo, w którym funkcjonują silne więzy rodzinne i społeczne jest bardziej odporne na zagrożenie negatywnymi zjawiskami.

Przybliżenie podmiotów polityki społecznej do społeczności lokalnych i lokalnych środowisk umożliwia bardziej trafne i szybsze rozpoznanie potrzeb, dobór najbardziej skutecznych w lokalnych uwarunkowaniach metod i form działania oraz ustalenie hierarchii zadań, które najtrafniej uwzględniają specyficzne dla danej gminy potrzeby. Wejście Polski w struktury Unii Europejskiej postawiło przed władzami samorządowymi nowe zadania z zakresu polityki społecznej, wynikające z polityki regionalnej Unii Europejskiej.

Gmina, jako wspólnota ludzi zamieszkałych na danym terenie, ponosi współodpowiedzialność za kształtowanie warunków bytu jej mieszkańców. Pogłębiające się zjawisko ubóstwa rodzin, zagrożenie bezrobociem, problemy egzystencji osób samotnych, starszych i niepełnosprawnych, niedostatek materialny rodzin, uzależnienia, przemoc w rodzinie to trudne problemy, które stoją do rozwiązania przed władzami samorządowymi oraz instytucjami pomocy społecznej na poziomie lokalnym.

Trudna sytuacja na rynku pracy, zwiększające się dysproporcje w dochodach poszczególnych grup społecznych, pogłębiająca się pauperyzacja społeczeństwa sprzyja zwiększaniu się zjawiska patologii, alienacji i marginalizacji. Od skuteczności działań podejmowanych przez władze samorządowe w kierunku likwidacji tych niekorzystnych zjawisk społecznych w gminie zależy funkcjonowanie całej wspólnoty samorządowej, jaką jest gmina. Praktycznie każdy samorząd ma w swoim budżecie za mało środków w stosunku do potrzeb, zachodzi zatem konieczność określenia priorytetów w taki sposób, aby osiągnąć możliwie najlepszą efektywność wydatkowania tych środków. Odpowiednio zaplanowana polityka społeczna stanowi inwestycję, która zaprocentuje dla wszystkich obywateli. Program budowy i wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego opiera się więc na przyjęciu takiej strategii działań, aby możliwe było podjęcie systemowych rozwiązań problemów społecznych występujących w gminie, a mogących mieć negatywny wpływ na życie jej mieszkańców. Owa strategia rozwiązywania problemów społecznych polega na włączaniu coraz większych segmentów społeczności w nurt podejmowania decyzji oraz zwiększaniu możliwości ich działania w kluczowych dla życia obszarach. Przejawem tego podejścia będzie troska o najbardziej potrzebujących, zapewnienie możliwości równości szans w dostępie do podstawowych usług, a w konsekwencji stworzenie przyjaznej gminy.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Raków do roku 2020 jest dokumentem planistycznym, wyznaczającym główne kierunki działań mających na celu zapewnienie mieszkańcom gminy odpowiedniego poziomu życia. Stworzenie spójnego systemu współpracy podmiotów realizujących zadania w zakresie: pomocy społecznej, oświaty i wychowania, ochrony zdrowia, kultury i rekreacji, bezpieczeństwa publicznego

i innych dziedzin życia społecznego zagwarantuje kompleksowość i efektywność podejmowanych działań.

Zdefiniowane na podstawie diagnozy problemy społeczne, a w szczególności utrzymujące się ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwałe choroby i patologie, wymagają wprowadzenia skutecznych metod aktywnego przeciwdziałania.

Integracja społeczna rozumiana jest jako działania wspólnotowe jednoczące ludzi, których celem jest dążenie do równorzędności, poszanowania różnorodności kulturowej, w ramach których obowiązują i są realizowane prawa człowieka. Działania te skutecznie wspomagają jednostki i grupy ludzi w realizacji ich celów życiowych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Raków jest scenariuszem przyszłości, do którego należy dążyć poprzez działania prowadzące do transformacji sytuacji obecnej na projektowaną. Jest ona zgodna z podstawowymi zasadami życia społecznego, a w szczególności zasadą pomocniczości, partycypacji społecznej i współodpowiedzialności. Działania, które będą podejmowane w odpowiedzi na faktyczne potrzeby i problemy mieszkańców będą realizowane na poziomie:

- 1) profilaktyki, czyli zapobieganiu powstawania niekorzystnych zjawisk - działanie o charakterze priorytetowym,
- 2) długofalowych programów naprawczych zmierzających do rozwiązania lub zminimalizowania lokalnych problemów społecznych,
- 3) pomocy doraźnej, czyli świadczeniu pomocy natychmiastowej w sytuacjach kryzysowych.

Działania te będą kierowane do środowisk, które pozostają na marginesie życia społecznego, wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem. Wytyczenie strategicznych kierunków oparte jest na wnikliwej diagnozie problemów społecznych występujących w gminie Raków. Problemy te nie są wyjątkowe, występują one w całym kraju, jednak skala występowania poszczególnych zjawisk w gminie jest charakterystyczna i specyficzne są możliwości ich rozwiązywania. Zintegrowane podejście do problemów sfery społecznej ujęte w przedmiotowej strategii, pozwala na przyjęcie nowych rozwiązań w celu ograniczenia niekorzystnych zjawisk.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Raków zorientowana jest na rozwijanie aktywnych form i metod wychodzenia z ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz promowanie dialogu i partnerstwa między zainteresowanymi instytucjami publicznymi i prywatnymi, współpracę z organizacjami społecznymi oraz zachęcanie wszystkich obywateli do zaangażowania się w walkę przeciw społecznemu wykluczeniu.

Strategia jest zgodna z założeniami polityki państwa, ustawami kompetencyjnymi nakładającymi na organa administracji rządowej i samorządowej określone obowiązki. Zgodnie z tym założeniem opracowanie strategii podzielone zostało na następujące grupy tematyczne w ramach polityki prorodzinnej:

- pomoc społeczną;
- przeciwdziałanie alkoholizmowi;
- ochronę zdrowia;
- oświatę i wychowanie;
- kulturę i sport.

Polityka realizowana z uwzględnieniem ogólnych postanowień wynikających z ustaw i innych aktów prawnych, stwarza gminie możliwości określenia własnych preferencji w sferze rozwoju społecznego. Działania zaplanowane do realizacji w ramach strategii

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

uwzględniają sytuację demograficzną, społeczną, gospodarczą materialną i zdrowotną mieszkańców gminy Raków.

Niniejsza strategia jest podstawą do podejmowania długofalowych, zintegrowanych działań rozwojowych w sferze społecznej oraz wdrożenia rozwiązań w postaci programów lokalnych mających na uwadze realizację celów zawartych w strategii.

I. METODA PRACY NAD STRATEGIĄ

1. Podstawa opracowania i metodyka pracy nad strategią

Podstawą prawną do opracowania strategii jest art. 17., ust. 1. pkt 1. ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w brzmieniu:

„Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

- 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii integracji rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Dokumenty strategiczne na poziomie europejskim:

- 1) **„Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”**. Strategia Europa 2020 stanowi strategię wzrostu Unii Europejskiej w kolejnych latach. Zakłada ona potrzebę stworzenia inteligentnej i zrównoważonej gospodarki, która sprzyja włączeniu społecznemu. W perspektywie 2020 r. wyznaczonych zostało 5 celów obejmujących:
 - zatrudnienie (75% osób w wieku 20-64 lat powinno mieć pracę);
 - badania i rozwój oraz innowacje (na inwestycje w badania i rozwój oraz w innowacje powinniśmy przeznaczać 3 % PKB Unii – łącznie ze środków publicznych i prywatnych);
 - zmiany klimatu i energię (ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do poziomu z 1990 r., 20% energii powinno pochodzić ze źródeł odnawialnych, a efektywność energetyczna powinna wzrosnąć o 20%);
 - edukację (odsetek młodych ludzi przedwcześnie porzucających naukę nie powinien przekraczać 10%, a co najmniej 40% osób w wieku 30-34 powinno mieć wykształcenie wyższe);
 - ubóstwo i wykluczenie społeczne (zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 mln).
- 2) **Komunikat Komisji Europejskiej „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”**. Komunikat wydany został w dniu 25 października 2011 r. Komisja Europejska zwraca uwagę na znaczącą rolę jaką ekonomia społeczna odgrywa w strategii Europa 2020 w aspekcie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego. W gospodarce społecznej w UE zatrudnionych jest ok. 11 mln osób, co stanowi 6% całkowitego zatrudnienia. Komisja Europejska w Komunikacie zaproponowała szereg rozwiązań zmierzających do wzmocnienia roli ekonomii społecznej. Działaniami tymi są:
 - a) oprawa dostępu do finansowania realizowana przez:
 - uznanie przedsiębiorstw społecznych za priorytet inwestycyjny Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (dalej EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (dalej EFS);
 - utworzenie ram dla etycznych funduszy inwestycyjnych;
 - łatwiejszy dostęp do mikrokredytów;
 - b) poprawa promocji ekonomii społecznej za pomocą:
 - zwiększenia rozpoznawalności ekonomii społecznej;

- utworzenia publicznej bazy danych oznakowań i certyfikatów oraz platformy wymiany danych i informacji;
 - zestawienia dobrych praktyk;
 - c) poprawa otoczenia prawnego zakładająca m.in.:
 - silniejsze wykorzystanie elementu jakości w procedurze zamówień publicznych;
 - uproszczenie stosowania zasad pomocy publicznej w przypadku usług społecznych i lokalnych;
 - zwiększenie znaczenia kryteriów i warunków pracy w zamówieniach publicznych.
- 3) **Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie polityki UE i wolontariatu „Uznanie i propagowanie wolontariatu transgranicznego w UE”.** Komunikat został wydany w dniu 20 września 2011 r. Komisja podkreśla znaczenia wolontariatu dla tworzenia i rozwijania kapitału ludzkiego i społecznego. Uznaje go za jeden z kluczowych czynników integracji i wzrostu zatrudnienia oraz element poprawy spójności społecznej. Zaznacza, że wolontariusze uczestniczą w kształtowaniu społeczeństwa europejskiego, a część z nich aktywnie współtworzy Europę obywatelską. Ponadto wolontariat przyczynia się do realizacji Strategii Europa 2020 (w szczególności do osiągnięcia do 2020 r. docelowej stopy zatrudnienia w UE wynoszącej 75 %). Dzieje się tak, gdyż wolontariat umożliwia zdobywanie i podnoszenie kompetencji oraz przystosowywanie się do zmian na rynku pracy.

„Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Raków na lata 2014 – 2020” jest kontynuacją założeń zawartych w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Raków na lata 2009 – 2013”.

2. Inne dokumenty strategiczne

Pod względem zakładanych celów Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Raków jest spójna z innymi dokumentami planistycznymi:

- Strategią Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012 – 2020;
- Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Kieleckim na lata 2011 – 2016;
- Strategią Zrównoważonego Rozwoju Gminy Raków na lata 2012 – 2014;
- Gminnym Programem Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2013 – 2015;
- Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uchwalanym corocznie, uwzględniającym również przeciwdziałanie narkomanii oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

1. Położenie administracyjne

Gmina Raków położona jest w południowej części powiatu kieleckiego ziemskiego. Zajmuje obszar o powierzchni 195 km² (19552 ha), z czego 42% to użytki rolne, a 54% stanowią lasy. Gminę tworzy 28 wsi sołeckich, w których zamieszkuje 6211 mieszkańców. Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców - największym sołectwem jest Raków, najmniejszym - Papiernia.

Gmina Raków od północnego-wschodu graniczy z gminą Łagów, od północnego-zachodu z gminą Daleszyce, od zachodu z gminą Pierzchnica, od południa i południowego wschodu z gminami: Szydłów, Staszów i Bogoria w powiecie staszowskim. Obszar gminy wchodzi w skład dwóch mezoregionów - Pogórza Szydłowskiego i Gór Świętokrzyskich. Przez centralną część gminy przepływa rzeka Czarna.

Na terenie gminy dominują małe gospodarstwa rolne o wielokierunkowej produkcji, w których przeważa produkcja roślinna – zboża, ziemniaki i truskawki.

Produkcja jest prowadzona metodami tradycyjnymi w gospodarstwach charakteryzujących się dużą elastycznością produkcji w zależności od potrzeb rynku.

Główne kierunki perspektywnego rozwoju to przetwórstwo rolno-spożywcze i turystyka nastawione na wykorzystanie walorów i zasobów naturalnych.

Atuty gminy to: dobry stan środowiska naturalnego, urokliwe miejsca idealne do lokalizacji ośrodków wypoczynkowo konferencyjnych, terapeutycznych, domów spokojnej starości itp.

2. Mieszkalnictwo

Na terenie gminy zabudowa mieszkaniowa zlokalizowana jest głównie wzdłuż dróg przebiegających przez miejscowości. Ze względu na ukształtowanie terenu w kilku wsiach zabudowa zagrodowa jest rozproszona i tworzy enklawy z składające się z kilku gospodarstw. Podstawową bazę mieszkaniową stanowią prywatne budynki mieszkalne.

W Rakowie znajdują się dwa bloki Spółdzielni Mieszkaniowej w Chmielniku i dwa budynki użytkowo-mieszkalne będące własnością gminy w Ociesękach i Chańczy. Budynki te dysponują łącznie sześcioma mieszkaniami komunalnymi.

Wokół zbiornika wodnego Chańcza zlokalizowane jest budownictwo rekreacji indywidualnej. Zwiększone zainteresowanie budownictwem indywidualnym i letniskowym na terenie gminy Raków przejawiają głównie mieszkańcy większych miast m.in. Krakowa, Tarnobrzega i Kielc.

W gminie Raków zostało w pełni zwodociągowane 22 miejscowości, a 1 jest w trakcie realizacji. Dostęp do sieci kanalizacyjnej ma 5 miejscowości: Raków, Dębno, Chańcza, Pągowiec i Życiny.

III. DIAGNOZA STANU GMINY

1. Demografia

Według danych na dzień 31 grudnia 2013 r. gminę Raków zamieszkiwało 5848 osób, w tym 2958 mężczyzn i 2890 kobiet. Liczbę mieszkańców w poszczególnych jednostkach administracyjnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Liczba mieszkańców w poszczególnych jednostkach administracyjnych gminy (dane demograficzne na dzień 31.12.2013 r.).

Miejscowość	Rok 2013	Kobiety	Mężczyźni
Bardo	391	214	177
Celiny	54	27	27
Chańcza	422	216	206
Dębno	69	37	32
Drogowle	136	59	77
Głuchów	137	66	71
Głuchów Lasy	120	41	41
Jamno	70	54	67
Korzenno	82	63	57
Koziel	121	26	44
Lipiny	106	51	55
Mędrów	97	53	44
Nowa Huta	330	168	162
Ociesęki	411	202	209
Papiernia	27	14	13
Pągowiec	87	42	45
Pułaczów	75	40	35
Radostów	154	73	81
Raków	1115	564	551
Rakówka	117	50	67
Rembów	257	125	132
Smyków	37	17	20
Szumsko	234	113	121
Szumsko Kol.	170	76	94
Wola Wąkopna	113	55	58
Wólka Pokłonna	258	118	140
Zalesie	343	168	175
Życiny	315	158	157
RAZEM	5848	2890	2958

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Referatu Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich.

Tabela 2. Liczba mieszkańców w poszczególnych jednostkach administracyjnych gminy w latach 2011-2013.

Miejscowość	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Bardo	393	393	391
Celiny	54	55	54
Chańcza	425	426	422
Dębno	75	72	69
Drogowle	132	132	136
Głuchów	143	140	137
Głuchów Lasy	73	74	70
Jamno	76	80	82
Korzenno	122	119	121
Koziel	121	122	120
Lipiny	108	107	106
Mędrów	99	98	97
Nowa Huta	329	331	330
Ociesęki	407	407	411
Papiernia	26	27	27
Pągowiec	88	87	87
Pułaczów	73	74	75
Radostów	162	160	154
Raków	1139	1131	1115
Rakówka	128	124	117
Rembów	267	258	257
Smyków	40	39	37
Szumsko	237	244	234
Szumsko Kol.	173	169	170
Wola Wąkopna	115	115	113
Wólka Pokłonna	255	254	258
Zalesie	356	354	343
Życiny	317	310	315
RAZEM	5933	5902	5848

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Referatu Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich.

Analiza powyższej tabeli wskazuje na znaczny spadek liczby mieszkańców gminy na przestrzeni ostatnich trzech lat. W porównaniu do roku 2011 liczba mieszkańców w roku 2013 zmniejszyła się o 85 osób, co stanowi 1,43%. Największy spadek liczby mieszkańców nastąpił w miejscowościach: Rakówka – 8,59%, Dębno – 8,00%, Smyków – 7,5%. Natomiast wzrost liczby ludności odnotowano w miejscowościach: Jamno – 7,90%, Papiernia – 3,85% i Drogowle – 3,03%. Dalsza analiza demograficzna wskaże czynniki mające wpływ na taki stan rzeczy.

Wykres 1. Liczba mieszkańców w Gminie Raków z zaznaczoną linią trendu w latach 2011-2013.

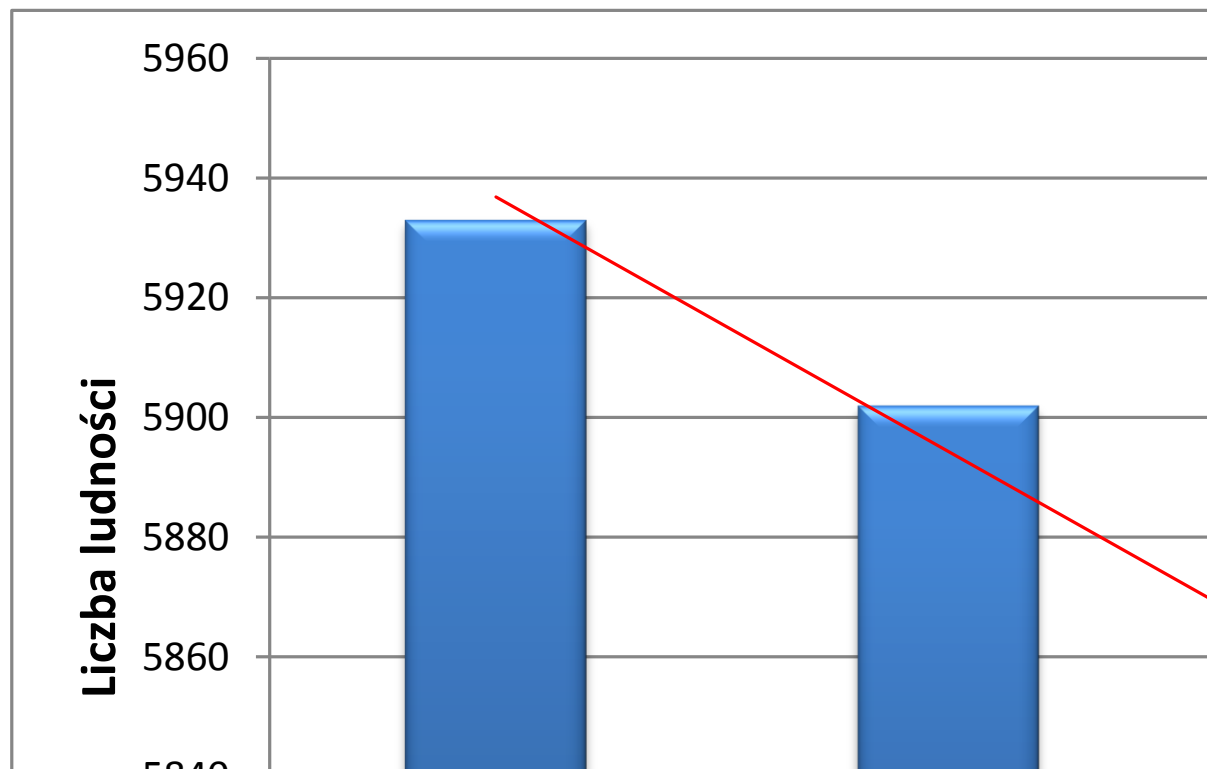

Tabela 3. Ruch naturalny i migracyjny mieszkańców gminy w 2013 r.

Miejscowość	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Różnica	Liczba zameldowań	Liczba wymeldowań	Różnica
Bardo	4	5	-1	1	2	-1
Celiny	0	2	-2	1	0	1
Chańcza	4	14	-10	7	1	6
Dębno	0	3	-3	0	0	0
Drogowle	3	1	2	3	1	2
Głuchów	0	2	-2	2	3	-1
Głuchów Lasy	0	2	-2	0	2	-2
Jamno	3	1	2	2	2	0
Korzenno	1	0	1	1	0	1
Koziel	2	2	0	1	3	-2
Lipiny	1	2	-1	1	1	0
Mędrów	1	2	-1	0	0	0
Nowa Huta	4	8	-4	5	2	3
Ociesęki	3	3	0	4	0	4
Papiernia	0	0	0	0	0	0
Pągowiec	1	1	0	0	0	0
Pułaczów	2	1	1	0	0	0
Radostów	1	9	-8	4	2	2
Raków	8	21	-13	5	8	-3
Rakówka	0	5	-5	1	3	-2
Rembów	4	3	1	0	2	-2
Smyków	0	1	-1	0	1	-1

Szumsko	1	8	-7	0	3	-3
Szumsko Kol.	1	2	-1	4	2	2
Wola Wąkopna	1	1	0	1	3	-2
Wólka Pokłonna	1	1	0	7	3	4
Zalesie	4	3	1	0	12	-12
Życiny	2	0	2	5	2	3
Ogółem	52	103	-51	55	58	-3

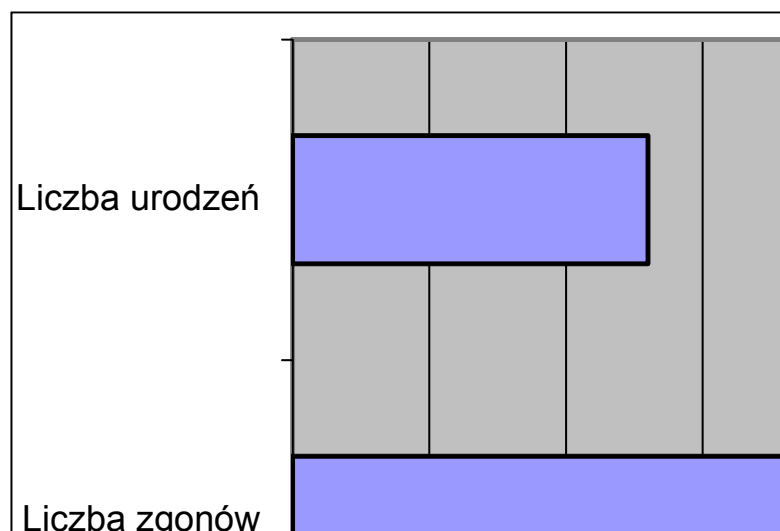
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Referatu Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich.

Zmiany liczby mieszkańców są uwarunkowane dwoma czynnikami:

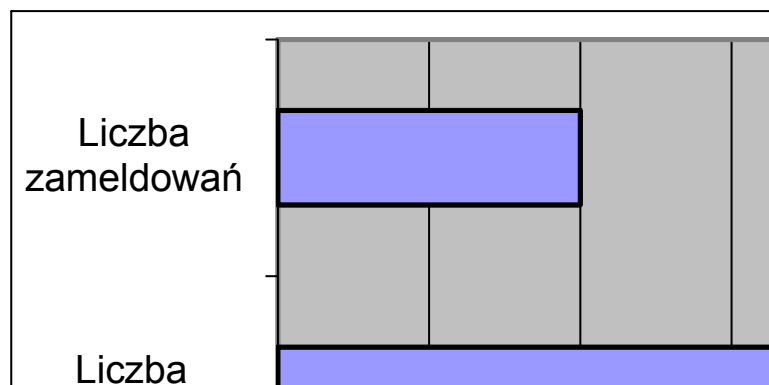
- przyrostem naturalnym /różnica między urodzeniami i zgonami/,
- saldem migracji /różnica między napływem i odpływem ludności/.

Przyrost naturalny w analizowanym obszarze jest ujemny, co oznacza, że na koniec 2011 roku liczba urodzeń była niższa niż liczba zgonów. Jak wynika z przedstawionych danych gmina charakteryzuje się ujemnym saldem migracji (różnica między napływem i odpływem ludności) wynoszącym na koniec 2011 roku -3% , a w przeliczeniu na 1000 mieszkańców $-0,51\%$.

Wykres 2. Liczba zgonów a liczba urodzeń.

Wykres 3. Liczba zameldowań i wymeldowań.

Utrzymująca się tendencja spadkowa w liczbie mieszkańców spowodowana jest migracjami ludności (wiele osób, szczególnie młodych, opuszcza gminę w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków bytowych).

Strukturę ludności gminy określić można na podstawie analizy grup ludności dokonanej w poszczególnych grupach wiekowych.

Tabela 4. Struktura wiekowa mieszkańców gminy w 2013 r.

Grupa wiekowa	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
0-2	68	83	151
3	26	25	51
4-5	63	58	121
6	34	26	60
7	26	33	59
8-12	132	122	254
13-15	100	83	183
16-17	93	75	168
18	38	36	74
wiek produkcyjny	2043	1594	3637
wiek poprodukcyjny	335	755	1090
Ogółem	2958	2890	5848

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Referatu Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich.

Według danych na koniec 2013 r., 62,19% społeczności gminy Raków stanowiły osoby w wieku produkcyjnym; mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym stanowili 19,17%, w wieku poprodukcyjnym – 18,64%.

Do zjawisk demograficznych, które wpływają na kształtowanie się sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy należy wzrost przeciętnej długości życia mieszkańców gminy. Podstawowe źródło wiedzy o ruchu naturalnym oraz stanie zdrowia ludności stanowią dane o zgonach.

Tabela 5. Zgony w latach 2011-2013.

Rok	Liczba zgonów w poszczególnych grupach wiekowych									Ogółem
	0-10 lat	11-20 lat	21-30 lat	31-40 lat	41-50 lat	51-60 lat	61-70 lat	71-80 lat	powyżej 80 lat	
2011	0	0	2	1	4	9	10	18	38	82
2012	0	0	0	0	0	8	10	15	37	70
2013	0	1	2	1	5	18	16	13	47	103

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Referatu Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich.

Jak wynika z powyższej tabeli, na 103 zgony w 2013 r. – 17,48% to zgony osób w wieku 51-60, 28,16% to zgony w wieku 61-80, a 45,63% to zgony powyżej 80 lat.

Prognozy demograficzne zapowiadają umocnienie się pewnych trendów, co powoduje konieczność zaplanowania działań mających na celu stymulowanie zjawisk sprzyjających niwelacji niekorzystnych trendów. Należy liczyć się ze spadkiem współczynnika dzietności, który będzie oscylował w okolicy 1,2 dziecka na kobietę co nie zapewni zastępowalności pokoleń. Jednocześnie w perspektywie do roku 2030 przewiduje się wzrost przeciętnej długości życia dla kobiet ok. 80 lat dla mężczyzn 77,6 lat.

Według prognozy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego, do 2030 r. istotnie będzie się zmieniać struktura wieku ludności. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym będzie przyrastać, zwiększając presję na system opieki zdrowotnej. Dlatego też, konieczne będzie zapewnienie odpowiedniej ilości kadr zajmujących się geriatrią i gerontologią oraz opieką nad osobami starszymi. Osoby w wieku sędziwym wymagają szczególnego zainteresowania, a jednocześnie pomocy i opieki ze strony bliskich, jak również władz i społeczeństwa. Podstawowym zadaniem w zakresie organizacji życia osób starszych jest pozostawienie ich jak najdłużej w dotychczasowym miejscu zamieszkania. Profilaktyczna służba zdrowia powinna zająć się zapobieganiem chorobom wieku starczego oraz powstrzymywaniem procesu niedołączenia.

O celowości życia człowieka starszego, a zwłaszcza jego użyteczności świadczy jego żywotność, aktywność indywidualna, rodzinna i społeczna. Aktywizacja środowiska winna się rozwijać więc m. in. poprzez Kluby Seniora czy też aktywne życie kulturalno-rozrywkowe w ogólnodostępnych świetlicach.

Wzrost liczby osób starszych w całej populacji może się przyczynić do zwiększenia liczby osób niepełnosprawnych. Starsze grupy wiekowe są bardziej narażone na ryzyko niepełnosprawności, obecnie prawie 60 % niepełnosprawnych jest wśród osób po 55 roku życia.

2. Główne źródło utrzymania i dochody gospodarstw domowych.

W gminie Raków od kilkunastu lat spada liczba zatrudnionych, rośnie zaś liczba osób nieaktywnych zawodowo. O kondycji finansowej mieszkańców gminy decyduje fakt posiadania pracy, rodzaj wykonywanej pracy i poziom zarobków.

W związku z powyższym stanem rzeczy należy poczynić starania w kierunku tworzenia możliwości rozwoju i spełniania aspiracji zawodowych i społecznych młodych ludzi, aby chcieli swoje dorosłe życie wiązać z gminą Raków i dla dobra jej społeczności pracować.

Szczegółowo sytuację zatrudnienia i dochodów w gminie Raków obrazują zamieszczone dalej tabele.

Tabela 6. Gospodarstwa indywidualne prowadzące działalność rolniczą według źródła dochodu gospodarstwa domowego na dzień 30.06.2010 r. w gminie Raków.

Ogółem	Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z:						Gospodarstwa pozostałe
	działalności rolniczej	pracy najemnej	źródeł mieszanych (działalności rolniczej i pracy najemnej)	działalności pozarolniczej	emerytury i renty	niezarobkowych źródeł utrzymania (poza emeryturą i rentą)	
w liczbach bezwzględnych							
816	263	228	35	40	128	9	113

Źródło: Charakterystyka gospodarstw rolnych w podregionach, powiatach i gminach województwa świętokrzyskiego, Powszechny Spis Rolny 2010, Urząd Statystyczny w Kielcach.

Jak wynika z przedstawionych danych, w gminie Raków 13,63% (816) ogólnej liczby mieszkańców utrzymuje się z pracy w tym 4,39% z działalności rolniczej, 3,81% z pracy najemnej, 0,58% ze źródeł mieszanych, 0,67% z działalności pozarolniczej, 2,14% z emerytur i rent, 0,15% stanowią niezarobkowe źródła utrzymania, a 1,89% pozostałe gospodarstwa.

Tabela 7. Użytkownik i członkowie rodziny użytkownika pracujący w gospodarstwach indywidualnych według wieku na dzień 30.06.2010 r. w gminie Raków.

Ogółem	Osoby w wieku					
	15 – 24 lata	25 – 34 lata	35 – 44 lata	45 – 54 lata	55 – 64 lata	65 lat i więcej
w liczbach bezwzględnych						
2272	430	349	427	480	355	231

Źródło: Charakterystyka gospodarstw rolnych w podregionach, powiatach i gminach województwa świętokrzyskiego, Powszechny Spis Rolny 2010, Urząd Statystyczny w Kielcach.

Dane z powyższej tabeli wskazują, że największy odsetek pracujących w gospodarstwach indywidualnych jest w przedziale wiekowym 45 – 54 lata i wynosi 21,13% ogółu osób. Drugi w kolejności wynik plasuje się w przedziale wiekowym 15 – 24 lata i wynosi 18,93% co wskazuje że osoby młode przejmują gospodarstwa od rodziców.

3. Rynek pracy i stopa bezrobocia.

Pozycja członków rodziny na rynku pracy silnie wpływa na sytuację finansową gospodarstw domowych.

Na terenie gminy istnieją zakłady pracy, ale nie można ich nazwać generatorami miejsc pracy mającymi znaczący wpływ na rynek pracy i strukturę zatrudnienia. Ludność gminy w większości znajdowała i znajduje zatrudnienie poza granicami gminy w sąsiednich miastach: Kielcach i Staszowie oraz innych większych miastach województwa. Działają też w gminie średnie i małe firmy rodzinne, zatrudniające po kilka lub kilkanaście osób z gminy, jak również z okolicznych miejscowości.

Pracodawcami o dużym znaczeniu dla rynku pracy są instytucje samorządowe:

- Urząd Gminy w Rakowie;
- Szkoły Podstawowe - w Bardzie, Szumsku i Ociesękach;
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Rakowie;
- Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakowie;
- Ośrodek Zdrowia w Rakowie;
- Filia Ośrodka Zdrowia w Ociesękach;

oraz

- Bank Spółdzielczy w Rakowie;
- Poczta Polska;
- Piekarnia „Ol-Mar”;
- Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „Zieliński”;
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Usługowo - Handlowe "KAR-WAT";
- Firma Usługowo-Budowlana "KDBUD".

**Tabela 8. Liczba podmiotów gospodarczych z wybranych branż
(wg stanu na dzień 31.12.2013 r.).**

Lp.	Rodzaj działalności	Liczba podmiotów
1.	A - ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	3
2.	B - GÓRNICTWO I WYDOBYWANIE	-
3.	C - PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	13
4.	D - WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH	1
5.	E - DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ	1
6.	F - BUDOWNICTWO	44
7.	G - HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE	121
8.	H - TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	10
9.	I - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI	8

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

10.	J - INFORMACJA I KOMUNIKACJA	2
11.	K - DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA	3
12.	L - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI	-
13.	M - DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	3
14.	N - DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	4
15.	O - ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA; OBOWIĄZKOWE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNE	-
16.	P - EDUKACJA	-
17.	Q - OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	5
18.	R - DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ	1
19.	S - POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	3
20.	T - GOSPODARSTWA DOMOWE ZATRUDNIAJĄCE PRACOWNIKÓW; GOSPODARSTWA DOMOWE PRODUKUJĄCE WYROBY I ŚWIADCZĄCE USŁUGI NA WŁASNE POTRZEBY	-
21.	U - ORGANIZACJE I ZESPOŁY EKSTERYTORIALNE	-
22.	Razem	222

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Raków.

Jak wynika z powyższej tabeli najwięcej podmiotów gospodarczych (121) działa w sferze handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawa pojazdów samochodowych. Następną grupę podmiotów stanowi budownictwo (44) oraz przetwórstwo przemysłowe (13). Tabela nie ukazuje działalności agroturystycznej, która na terenie gminy stanowi rozwijającą się formę pozyskiwania dodatkowych dochodów przez mieszkańców. W gminie Raków funkcjonuje 20 gospodarstw agroturystycznych.

Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarczych z wybranych branż.

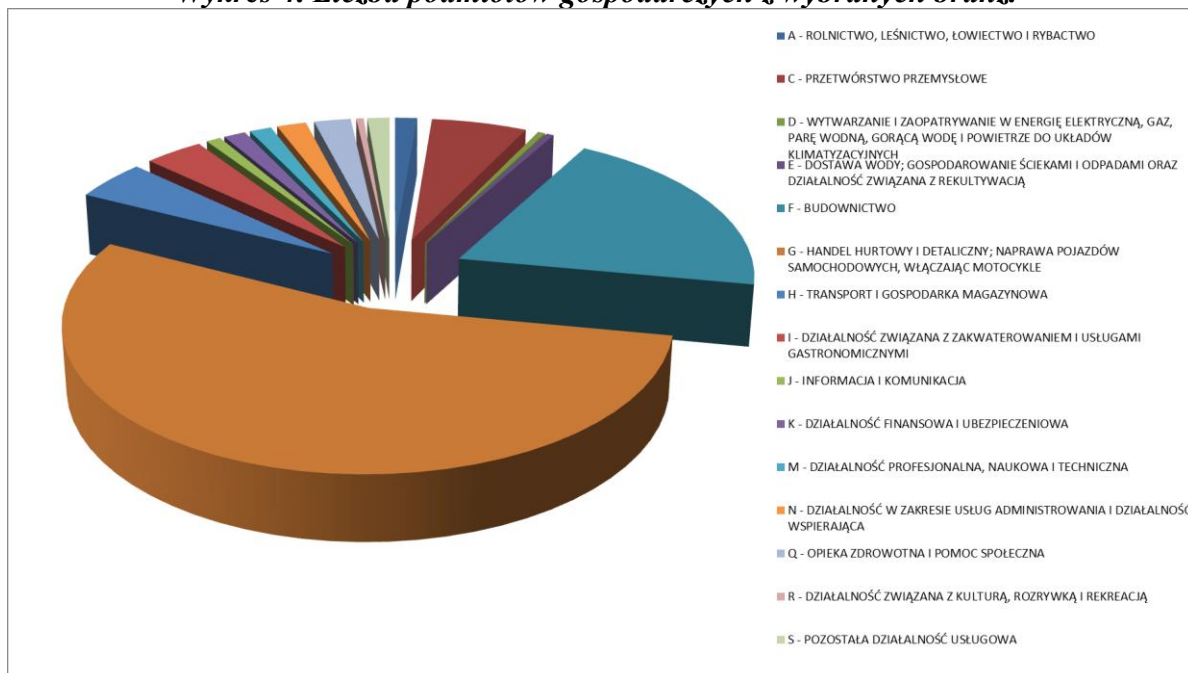

Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Raków w latach 2011-2013.

Stan na	Ogółem bezrobotni	W tym kobiety	Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	Z prawem do zasiłku	W wieku 18-44 lata	Pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy
31.12.2011	466	218	4	56	342	95
31.12.2012	406	192	24	68	306	117
31.12.2013	462	211	23	34	337	128

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach.

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach wynika, że na dzień 31 grudnia 2013 r. w gminie Raków zarejestrowanych było 462 bezrobotnych, w tym 211 kobiet. Wśród ogółu bezrobotnych prawo do zasiłku posiadały 34 osoby. Bez prawa do zasiłku było 428 osób. Stopa bezrobocia w gminie w roku 2013 wynosiła 11,77%.

4. Infrastruktura społeczna.

4.1. Pomoc społeczna

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakowie jest głównym realizatorem zadań pomocy społecznej. Realizuje statutowe zadania wynikające z ustaw dotyczących pomocy społecznej, przepisów wykonawczych wydanych na ich podstawie oraz uchwał Rady Gminy. Głównym zadaniem GOPS jest wspieranie osób i rodzin w przezwyciężeniu

trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia.

Podstawę realizacji zadań Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej stanowią skoordynowane działania prowadzone przez pracowników ośrodka pomocy. Siedziba znajduje się w Rakowie przy ulicy Sienieńskiego 19.

Do zadań ośrodka pomocy należy przyznawanie i wypłacanie zasiłków pieniężnych; udzielanie pomocy rzeczowej; schronienia, posiłku, ubrania - osobom tego pozbawionym; świadczenie usług opiekuńczych w domu; pokrywanie wydatków na świadczenia zdrowotne; sprawienie pogrzebu; opłacenie składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i zdrowotne, udzielenie pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie się i integrację ze środowiskiem a także cały wachlarz form pomocy pozamaterialnej w ramach pracy socjalnej.

Praca socjalna jest rozumiana jako działalność zawodowa, skierowana na pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Są to zadania złożone i trudne. Wymagają bowiem uwzględnienia nie tylko aktualnych, doraźnych potrzeb osób i rodzin, lecz także włączenia się w realizację takiego modelu pomocy środowiskowej, który polega na mobilizowaniu osób i rodzin do aktywnego radzenia sobie z problemami przy wykorzystaniu lokalnego potencjału.

Pomoc środowiskowa zakłada współdziałanie służb socjalnych z wieloma podmiotami, m.in. policją, sądem, placówkami służby zdrowia, szkołami, urzędami, organizacjami pozarządowymi itp.

Klienci pomocy społecznej to przede wszystkim osoby o niskich dochodach, bezrobotni, niepełnosprawni, przewlekle chorzy, osoby niezaradne życiowo, bezradne w sprawach opiekuńczo wychowawczych, osoby samotne, alkoholicy, osoby opuszczające zakłady karne.

Dominującą grupę świadczeniobiorców stanowią osoby bezrobotne, a także osoby ubogie i niepełnosprawne.

W zakresie pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym, które wymagają pomocy osób drugich a są jej pozbawieni, ośrodek zapewnia pomoc w postaci usług opiekuńczych w domu.

Osobom starszym, wymagającym całodobowej opieki ośrodek organizuje pomoc instytucjonalną kierując je do domów pomocy społecznej na terenie powiatu lub województwa, ponieważ na terenie gminy nie funkcjonują domy pomocy społecznej.

Opiekę i wychowanie /poza rodziną/ zapewniają również placówki oświatowe na terenie gminy.

Pomoc osobom z problemem uzależnień prowadzi ośrodek pomocy oraz Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy Urzędzie Gminy w Rakowie. Aktywizacją i pomocą osobom bezrobotnym zajmuje się Powiatowy Urząd Pracy w Kielcach.

Ośrodek od 2008 r. realizuje działania aktywizacyjno-motywacyjne przy wsparciu finansowym z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej ośrodek zapewnia kompleksową pomoc rodzinom niewydolnym wychowawczo.

4.2. Oświata

Zadania gminy w dziedzinie oświaty określają przepisy ustawy o systemie oświaty oraz wydane ich podstawie akty wykonawcze. Zadania oświatowe gminy są obligatoryjnymi zadaniami własnymi. Podstawowym zadaniem własnym gminy jest zakładanie i prowadzenie szkół i placówek oświatowych. Rozmieszczenie placówek oświatowych w gminie Raków przedstawia poniższa mapa.

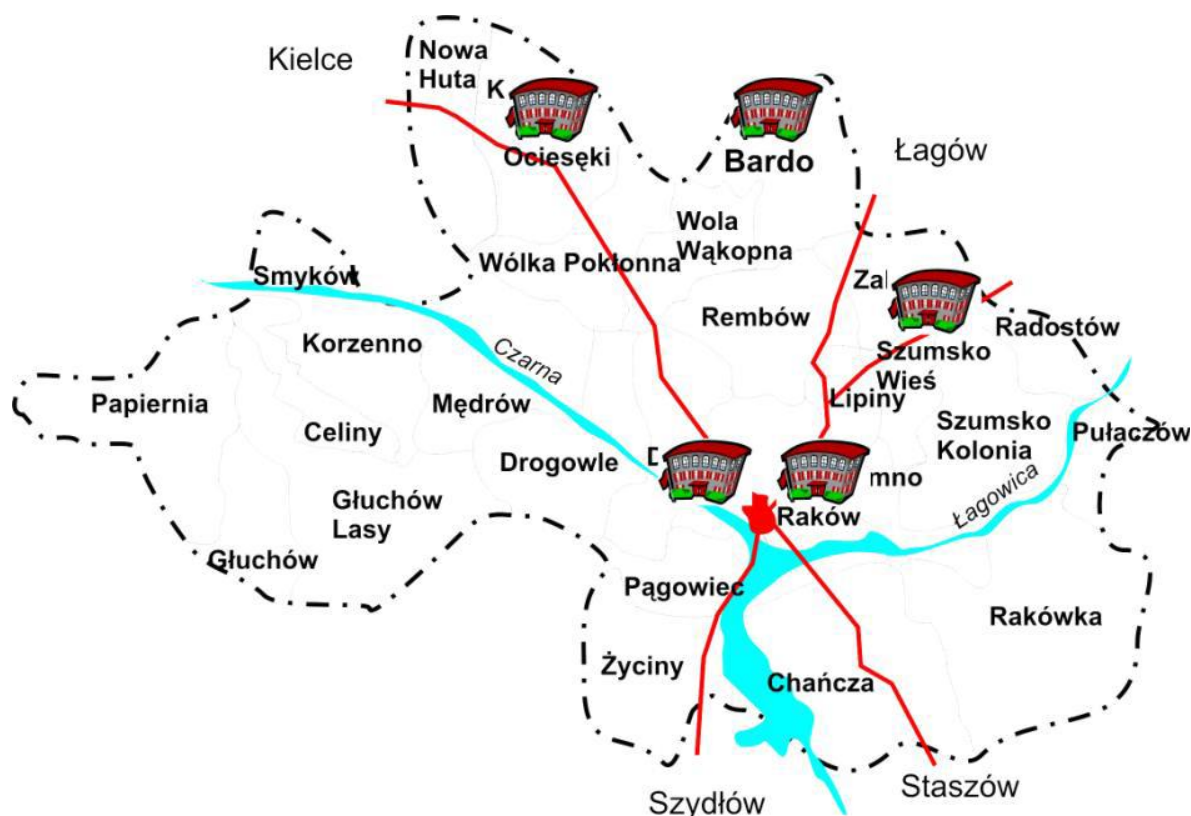

Tabela 10. Liczba uczniów w latach szkolnych 2003/2004 – 2013/2014.

Nazwa szkoły	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
SP Raków	219	218	204	181	175	154	159	159	142	139	134
SP Bardo	58	48	43	42	35	41	40	42	37	35	36
SP Ociesęki	111	111	97	89	86	88	87	77	76	73	74
SP Szumsko	140	126	115	102	98	94	77	75	74	69	67
Gimnazjum	278	285	294	300	287	247	228	217	216	187	171
Ogółem	806	788	753	714	681	624	591	570	545	503	482

Źródło: opracowanie własne na podstawie SIO.

Tak, jak w całym kraju, również i w naszej gminie spada co roku liczba uczniów. Na przestrzeni 10 lat liczba uczniów we wszystkich szkołach w gminie zmniejszyła się o 40%. Największy spadek wystąpił w obwodach szkół podstawowych w Szumsku - o 52%. Niższy spadek uczniów widać w obwodzie Szkoły Podstawowej w Ociesękach - 33%. W pozostałych szkołach spadek liczby uczniów wynosi 38, 39%.

Tabela 11. Liczba dzieci urodzonych w latach 2006-2013.

Obwód szkoły	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ZSP. Raków	21	29	32	23	19	19	38	22
SP. Bardo	9	3	1	4	3	4	3	5
SP. Ociesęki	16	13	21	20	18	17	12	12
SP. Szumsko	7	16	12	10	9	12	12	15
Ogółem:	53	61	66	57	49	52	65	54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji ludności.

Tendencja spadkowa urodzeń w gminie Raków - wg danych z ewidencji ludności - nadal się utrzymuje. Analizując liczbę urodzeń dzieci w latach 2006-2012 widzimy, że po niewielkim wzroście urodzeń - w porównaniu do roku 2006 - w latach 2007-2008 - o 15% w 2007r. oraz o 20% w roku 2008, w kolejnych już latach nastąpił spadek urodzeń, i tak w porównaniu do roku 2008 o 14% mniej dzieci urodziło się w roku 2009 i o 26% w roku 2010. W roku 2012 nastąpił nieznaczny wzrost urodzeń. Najwięcej dzieci urodziło się w obwodzie: Szkoły Podstawowej Raków, a najmniej w obwodzie Szkoły Podstawowej w Bardzie.

Tabela 12. Przewidywana liczba uczniów w szkołach podstawowych w gminie Raków w latach szkolnych 2014/2015 – 2019/2020.

Klasa	Rok szkolny					
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
I	127	57	49	52	65	54
II	67	127	57	49	52	65
III	43	67	127	57	49	52
IV	48	43	67	127	57	49
V	63	48	43	67	127	57
VI	59	63	48	43	67	127
Ogółem	407	405	391	395	417	404

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji ludności oraz projektów organizacji szkół.

Liczba urodzeń dzieci decyduje o liczebności oddziałów w szkołach. Przewidywana liczba uczniów w szkołach podstawowych w gminie na przestrzeni 6 lat szkolnych przedstawia się następująco:

- nieznaczny wzrost uczniów nastąpi w latach szkolnych 2014/2015 i 2015/2016 (do szkoły pójda dzieci urodzone w roku 2007 i 2008) oraz w r.szk.2018/2019 (417 uczniów) Natomiast w pozostałych latach liczba uczniów powinna pozostać na porównywalnym poziomie jak dotychczas (ok. 400).

Tabela 13. Liczba uczniów szkół podstawowych w roku szkolnym 2013/2014 oraz przewidywana liczba uczniów szkół podstawowych w latach szkolnych 2014 – 2020.

Nazwa szkoły	Klasa							Ogółem
	0	I	II	III	IV	V	VI	
Rok szkolny 2013/2014								
SP. Raków	29	19	19	21	27	30	16	161
SP. Ociesęki	13	20	11	14	13	11	15	97
SP. Szumsko	0	16	8	9	14	13	13	73
SP. Bardo	3	12	5	4	9	5	7	45
Ogółem:	61	67	43	48	63	59	51	392
Rok szkolny 2014/2015*								
SP. Raków	X	61	19	19	21	27	30	177
SP. Ociesęki	X	34	20	11	14	13	11	103
SP. Szumsko	X	28	16	8	9	14	13	88
SP. Bardo	X	4	12	5	4	9	5	39
Ogółem:	X	127	67	43	48	63	59	407
Rok szkolny 2015/2016								
SP. Raków	X	23	61	19	19	21	27	170
SP. Ociesęki	X	20	34	20	11	14	13	112
SP. Szumsko	X	10	28	16	8	9	14	85
SP. Bardo	X	4	4	12	5	4	9	38
Ogółem:	X	57	127	67	43	48	63	405
Rok szkolny 2016/2017								
SP. Raków	X	19	23	61	19	19	21	162
SP. Ociesęki	X	18	20	34	20	11	14	117
SP. Szumsko	X	9	10	28	16	8	9	80
SP. Bardo	X	3	4	4	12	5	4	32
Ogółem:	X	49	57	127	67	43	48	391
Rok szkolny 2017/2018								
SP. Raków	X	19	19	23	61	19	19	160
SP. Ociesęki	X	17	18	20	34	20	11	120
SP. Szumsko	X	12	9	10	28	16	8	83
SP. Bardo	X	4	3	4	4	12	5	32
Ogółem:	X	52	49	57	127	67	43	395
Rok szkolny 2018/2019								
SP. Raków	X	38	19	19	23	61	19	179
SP. Ociesęki	X	12	17	18	20	34	20	121
SP. Szumsko	X	12	12	9	10	28	16	87
SP. Bardo	X	3	4	3	4	4	12	30
Ogółem:	X	65	52	49	57	127	67	417
Rok szkolny 2019/2020								
SP. Raków	X	20	38	19	19	23	61	180
SP. Ociesęki	X	5	12	17	18	20	34	106
SP. Szumsko	X	10	12	12	9	10	28	81
SP. Bardo	X	11	3	4	3	4	4	29
Ogółem:	X	46	65	52	49	57	127	396

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji ludności.

Analogiczna sytuacja przewidywana jest w poszczególnych placówkach - wzrost liczebności klas w latach 2014/2015 i 2015/2016 i porównywalny poziom liczebności na przestrzeni pozostałych lat.

Tabela 14. Przewidywana liczba uczniów Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie w latach szkolnych 2014/2015 – 2019/2020.

Klasa	Rok szkolny					
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
I	51	59	63	48	42	67
II	54	51	59	63	48	42
III	54	54	51	59	63	48
Ogółem	159	164	173	170	153	157

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów organizacyjnych szkół podstawowych.

Spada również liczba uczniów w gimnazjum. W roku szkolnym 2012/2013 było 187 gimnazjalistów, obecnie jest 171, tj. o 8% mniej i liczba ta będzie się zmniejszać w porównaniu do roku szkolnego 2012/2013 w kolejnych latach.

Tabela 15. Struktura organizacyjna szkół w roku szkolnym 2012/2013.

Lp.	Nazwa Szkoły	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Średnie zatrudnienie nauczycieli	Liczba uczniów przypadających na:	
					oddział	nauczyciela
1.	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	8	187	17,41	23,38	10,74
2.	ZSP - Szkoła Podstawowa w Rakowie	6	139	14,01	23,17	9,92
3.	Szkoła Podstawowa w Bardzie	3	35	6,79	11,67	5,15
4.	Szkoła Podstawowa w Ociesękach	6	73	10,97	12,17	6,65
5.	Szkoła Podstawowa w Szumsku	6	69	8,76	11,50	7,88
Ogółem		29	503	57,94	17,34	8,68

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SIO.

Gmina Raków jest organem prowadzącym dla 4 szkół podstawowych, 1 gimnazjum, 3 oddziałów przedszkolnych, 1 przedszkola wraz z filią oraz 2 zespołów wychowania przedszkolnego. Ogółem w gminie funkcjonuje 29 oddziałów z liczbą 503 uczniów. W szkołach jest zatrudnionych 57,94 – w przeliczeniu na pełne etaty nauczycieli.

Najliczniejsze oddziały są w Gimnazjum w Rakowie – na jeden oddział przypadało tam 23,38 uczniów a na jednego nauczyciela 10,74 uczniów. Najmniejsza szkoła, to Szkoła Podstawowa w Bardzie, gdzie są klasy łączone, a liczebność oddziału wynosi średnio 11,67 ucznia, na jednego pracującego w Bardzie nauczyciela przypada 5,15 uczniów. Średnio w gminie na 1 oddział przypada 17,34 uczniów, a na jednego nauczyciela 8,68 uczniów.

Tabela 16. Struktura organizacyjna oddziałów przedszkolnych, przedszkoli, zespołów przedszkolnych w roku szkolnym 2012/2013.

Nazwa placówki	Liczba oddziałów	Liczba dzieci	Liczba nauczycieli	Liczba dzieci przypadających na:	
				oddział	nauczyciela
Oddział przedszkolny „0” – Sz. P. Bardo	1	12	1	12	12
Oddział przedszkolny „0” – Sz. P. Ociesęki	1	20	1	20	20
Oddział przedszkolny „0” - ZSP- Sz. P. Raków	1	21	1	21	21
Zespół Przedszkolny przy Sz. P. w Bardzie	1	8	1	8	8
Zespół Przedszkolny przy Sz. P. w Ociesękach	1	15	1	15	15
ZSP - Przedszkole Gminne w Rakowie	3	70	3	23/24	23/24
ZSP - Filia Przedszkola w Szumsku	1	19	1	19	19
Ogółem:	9	165	9	18/19	18/19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SIO.

Do oddziałów przedszkolnych, przedszkoli, zespołów wychowania przedszkolnego uczęszcza 165 dzieci, pracuje 9 nauczycieli. Średnio w gminie przypada: na oddział i na nauczyciela 18/19 dzieci.

Tabela 17. Dowóz uczniów z poszczególnych placówek w roku 2012.

Lp.	Nazwa szkoły	Liczba uczniów dowożonych	Roczny koszt dowozu
1.	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	150	137.758,50
2.	Zespół Szkolno - Przedszkolny w Rakowie	96	88.165,92
3.	Szkoła Podstawowa w Bardzie	17	15.612,79
4.	Szkoła Podstawowa w Ociesękach	84	77.145,18
5.	Szkoła Podstawowa w Szumsku	57	52.348,51
Ogółem:		404	371.030,90

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SIO oraz dokumentacji finansowej.

Ustawa o systemie oświaty nałożyła na gminę obowiązek zapewnienia bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu dzieci gdy ich droga z domu do szkoły przekracza 3 km – w przypadku uczniów klas I – IV szkół podstawowych i 4 km – w przypadku uczniów klas V i VI szkół podstawowych i uczniów gimnazjum.

Do placówek oświatowych dowożonych jest 404 uczniów z 27 sołectw. Dowóz realizowany był przez Zakład Usług Komunalnych w Rakowie oraz prywatnego przewoźnika Pana Zbigniewa Zielińskiego, a obecnie realizowany jest przez Urząd Gminy. Dzienna trasa dowozu wynosi około 479 km. Oprócz bezpłatnego dowozu i odwozu uczniowie mają zapewnioną opiekę, którą sprawują zatrudnieni przez dyrektorów szkół opiekunowie posiadający przygotowanie pedagogiczne.

Tabela 18. Struktura średniego zatrudnienia nauczycieli na poszczególnych stopniach awansu w roku szkolnym 2012/2013.

Lp.	Posiadane kwalifikacje	Nazwa placówki	Stopnie awansu:				Średnie zatrudnienie w placówce ogółem:
			Nauczyciel stażysta	Nauczyciel kontraktowy	Nauczyciel mianowany	Nauczyciel dyplomowany	
1.	Tytuł zawodowy magistra z przygotowaniem pedagogicznym	ZSP-Sz. P. Raków	0,79	0,55	-	12,67	14,01
		Sz. P. Bardo	-	1,85	0,72	3,66	6,23
		Sz. P. Ociesęki	0,99	0,21	1,46	7,31	9,97
		Sz. P. Szumsko	-	-	0,32	8,44	8,76
		Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	-	-	3,60	13,81	17,41
	ZSP- Przedszkole Gminne	0,03	0,03	2,00	0,20	2,26	
2.	Tytuł zawodowy licencjata z przygotowaniem pedagogicznym	ZSP-Sz. P. Raków	-	-	-	-	-
		Sz. P. Bardo	-	-	0,56	-	0,56
		Sz. P. Ociesęki	-	-	-	1,00	1,00
		Sz. P. Szumsko	-	-	-	-	-
		Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	-	-	-	-	-
	ZSP-Przedszkole Gminne	-	-	-	-	-	
Ogółem w gminie:			1,81	2,64	8,66	47,09	60,20

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji kadrowej.

W roku szkolnym 2012/2013 w gminie Raków zatrudnionych było w przeliczeniu na pełne etaty 60,20 nauczycieli. Najliczniejszą grupę stanowili nauczyciele dyplomowani – 47,09, co stanowi 75% ogółu zatrudnionych. Najwyższy odsetek nauczycieli dyplomowanych zatrudniony był w Szkole Podstawowej w Szumsku – 96%, najniższy w przedszkolu – 9%. W zdecydowanej większości nauczyciele zatrudnieni w placówkach oświatowych w gminie posiadali wykształcenie wyższe magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym. Tylko 1,56 nauczycieli posiadało tytuł zawodowy licencjata z przygotowaniem pedagogicznym.

Tabela 19. Liczba nauczycieli w gminie według stopni awansu w latach szkolnych 2009/10-2012/2013.

Rok szkolny	Stażysta	Kontraktowy	Mianowany	Dyplomowany	Ogółem
2009/2010	1,83	6,99	17,28	47,12	73,22
2010/2011	1,2	9,45	16,12	46,12	72,89
2011/2012	1,37	6,34	9,43	50,80	67,94
2012/2013	1,81	2,64	8,66	47,09	60,20

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji kadrowej.

Liczba nauczycieli na poszczególnych stopniach awansu zmienia się w zależności od liczby nauczycieli stażystów i mianowanych, którzy po odbyciu stażu przystępują do rozmowy kwalifikacyjnej i uzyskują stopień nauczyciela kontraktowego, czy też dyplomowanego, liczby nauczycieli kontraktowych, przystępujących do egzaminu i uzyskujących stopień nauczyciela mianowanego.

Tabela 20. Średnie zatrudnienie pracowników niepedagogicznych w roku szkolnym 2012/2013.

Lp.	Nazwa placówki	Liczba pracowników niepedagogicznych
1.	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	13,33
2.	ZSP-Szkoła Podstawowa w Rakowie	5,83
3.	Szkoła Podstawowa w Bardzie	3,00
4.	Szkoła Podstawowa w Ociesękach	5,00
5.	Szkoła Podstawowa w Szumsku	5,33
6.	ZSP-Przedszkole Gminne w Rakowie	1,00
Ogółem:		33,49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji kadrowej.

W roku szkolnym 2012/2013 w placówkach oświatowych w gminie zatrudnionych było w przeliczeniu na pełne etaty 33,49 pracowników obsługi. Największa liczba pracowników obsługi zatrudniona była w gimnazjum – 13,33.

Tabela 21. Udział placówek oświatowych w projektach i programach w r.szk.2012/2013.

Lp.	Nazwa Placówki	Nazwa projektu/ programu
1	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	Kreatywny uczeń XXI wieku. Regionalny program stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych woj. świętokrzyskim. Gramy w radę, damy radę – innowacyjny program edukacji i aktywizacji młodzieży. Otwarta Twoja Kariera. Tradycje i zwyczaje w naszej gminie. Gminny Program Edukacyjny Surowce wtórne segreguję – przyrodę szanuję.

2	ZSP - Szkoła Podstawowa w Rakowie	Sztuka na kółkach. Tradycje i zwyczaje w naszej gminie. Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Akcja Choinki za makulaturę. Paczka dla kombatanta. Dodatkowe miejsca w Przedszkolu w Rakowie. Gminny Program Edukacyjny Surowce wtórne segregują – przyrodę szanują.
3	Szkoła Podstawowa w Ociesękach	Owoce w szkole Szlanka mleka Gminny Program Edukacyjny Surowce wtórne segregują – przyrodę szanują.
4	Szkoła Podstawowa w Szumsku	Owoce w szkole Szlanka mleka Bezpieczny Puchatek Gminny Program Edukacyjny Surowce wtórne segregują – przyrodę szanują.
5	Szkoła Podstawowa w Bardzie	Szlanka mleka. Owoce w szkole Gminny Program Edukacyjny Surowce wtórne segregują – przyrodę szanują.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji od dyrektorów szkół

Realizując proces doskonalenia poszczególnych obszarów szkoły (zarządzania i organizacji, wychowania i opieki, kształcenia) funkcjonujące na terenie gminy Raków szkoły ściśle ze sobą współpracowały w ramach wymiany doświadczeń w zakresie pracy dydaktyczno - wychowawczej i opiekuńczej poprzez organizację wspólnych imprez, konkursów, zawodów. Wszystkie placówki realizowały również zadania wynikające ze szkolnych programów wychowawczych i profilaktycznych. Uczestniczyły także w projektach i programach pozyskując środki finansowe ze źródeł zewnętrznych, wzbogacając w ten sposób ofertę zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Tabela 22. Wycieczki, wyjazdy do kina, teatru, inne /liczba uczestników w roku szkolnym 2012/2013.

Lp.	Nazwa placówki	Wycieczki		Wyjazdy do						Na basen		Biwaki i rajdy	
		liczba	uczestnicy	kina		teatru		muzeum		liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy
				liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy	liczba	uczestnicy				
1.	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Rakowie	5	130	3	129	5	168	-	-	1	46	-	-
2.	Szkoła Podstawowa w Ociesękach	27	235	5	54	7	85	-	-	4	19	-	-
3.	Szkoła Podstawowa w Bardzie	1	15	2	47	3	47	1	47	2	14	-	-
4.	Szkoła Podstawowa w Szumsku	6	152	-	-	4	116	-	-	-	-	3	75

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

5.	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	7	117	8	144	1	30	1	23	-	-	2	34
----	---------------------------------------	---	-----	---	-----	---	----	---	----	---	---	---	----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od dyrektorów szkół.

Placówki oświatowe organizowały także wycieczki, wyjazdy do kina, teatru, muzeum, na basen. W roku szkolnym 2012/2013 zorganizowano 98 wyjazdów, w których wzięło udział 1.727 uczestników, czyli średnio jeden uczeń uczestniczył co najmniej w 3-4 wyjazdach.

Tabela 23. Zajęcia pozalekcyjne w roku szkolnym 2012/2013.

Lp.	Nazwa placówki	Nazwa zajęć / liczba uczestników															
		Zajęcia, zespoły wyrównawcze	Kolo regionalne	Kolo polonistyczne	Kolo języka angielskiego	Kolo matematyczne	Kolo ekologiczne	Europejski Klub Szkolny	Kolo taneczno-teatralne	Chór/Muzyczne	Kolo fizyczno-chemiczne	Kolo informatyczne	Kolo plastyczne	Kolo geograficzne	Kolo biologiczne	doradztwo zawodowe	Ogółem*
1.	Sz. P. w Ociesękach	39	-	-	-	-	7	-	14	-	-	-	-	-	-	-	60
2.	ZSP - Sz. P. w Rakowie	-	-	26	-	26	-	-	19	-	-	64	64	-	-	-	199
3.	Sz. P. w Bardzie	18	-	-	14	-	12	-	-	-	-	7	-	-	-	-	51
4.	Sz. P. w Szumsku	-	-	13	-	14	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	34
5.	Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	6	23	54	23	57	-	-	-	13	67	12	-	20	11	-	286
Ogółem:		63	23	93	37	97	19	-	33	13	67	90	64	20	11	-	630

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od dyrektorów szkół

* jeden uczeń mógł uczestniczyć w różnych zajęciach pozalekcyjnych

W ubiegłym roku szkolnym we wszystkich placówkach oświatowych organizowane były zajęcia pozalekcyjne. Uczestniczyło w nich aktywnie 630 uczniów. Zajęcia organizowane były zarówno dla uczniów słabych, jak i zdolnych. Dla uczniów słabych organizowano zespoły wyrównawcze – głównie z języka polskiego i matematyki. Zdolni uczniowie rozwijali swoje zainteresowania w kołach zainteresowań. Uczniowie mogli również skorzystać z oferty zajęć pozaszkolnych. Zajęcia pozaszkolne prowadzone były zarówno w trakcie trwania roku szkolnego, jak i w okresie ferii zimowych i wakacji. Odbywały się głównie w Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie, świetlicach wiejskich: w Rakowie, w Chańcy.

Tabela 24. Wsparcie materialne dla uczniów.

Rok szkolny	Stypendia szkolne		Zasilki szkolne		Dofinansowanie posiłków		Dofinansowanie zakupu podręczników	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
2009/2010	242	41	-	-	378	66,66	101	17,08
2010/2011	196	34	-	-	294	50,78	96	16,84
2011/2012	180	33	-	-	358	60,78	104	19,08
2012/2013	173	36	3	0,6	344	71,36	87	18,04

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wydanych decyzji oraz informacji GOPS i dyrektorów szkół.

W roku szkolnym 2012/2013 uczniowie szkół funkcjonujących na terenie gminy Raków pochodzący z rodzin, w których dochód na osobę nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej, korzystali ze wsparcia materialnego w formie:

- stypendiów szkolnych – 173 uczniów, co stanowi 36% wszystkich uczniów,
- dofinansowania do posiłku – 344 uczniów, co stanowi 71,36% wszystkich uczniów,
- dofinansowania do zakupu podręczników – 87 uczniów, co stanowi 18,04 % wszystkich uczniów.

Analizując formy wsparcia materialnego uczniów na przestrzeni 4 lat szkolnych widzimy, że nastąpił spadek liczby uczniów uprawnionych do stypendium szkolnego oraz dofinansowania do posiłków, a także uprawnionych do dofinansowania zakupu podręczników.

Tabela 25. Nauczanie indywidualne i rewalidacyjne w roku szkolnym 2012/2013.

Nazwa szkoły	Nauczanie indywidualne		Zajęcia rewalidacyjne	
	Liczba uczniów	Liczba godzin	Liczba uczniów	Liczba godzin
Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie	2	21	3	6
ZSP – Szkoła Podstawowa w Rakowie	1	6	3	6
Szkoła Podstawowa w Bardzie	1	8	-	-
Szkoła Podstawowa w Ociesękach	2	16	1	2
Szkoła Podstawowa w Szumsku	1	6	2	12
Ogółem:	7	57	9	26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie projektów organizacyjnych szkół.

W roku szkolnym 2012/2013 w szkołach funkcjonujących na terenie gminy Raków uczyło się 7 uczniów niepełnosprawnych. Praca z uczniem posiadającym orzeczenie poradni psychologiczno -pedagogicznej prowadzona jest głównie w ramach nauczania indywidualnego w domu ucznia oraz zajęć rewalidacyjno – wychowawczych prowadzonych w szkole jeśli w orzeczeniu nie ma wskazań do rewalidacji indywidualnej. Zajęcia organizuje dyrektor szkoły w porozumieniu z organem prowadzącym. Jak wynika z tabeli we wszystkich szkołach organizowane były zajęcia indywidualne, natomiast zajęcia rewalidacyjne organizowały 3 placówki: gimnazjum i 3 szkołach podstawowych.

4.3. Kultura

W gminie Raków głównymi realizatorami działalności kulturalnej są: Gminna Biblioteka Publiczna w Rakowie, Centrum Kultury Fizycznej i Rozwoju Lokalnego, świetlice wiejskie w Rakowie i Chańczy, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Rakowskiej – organizacja pożytku publicznego, Gminne Towarzystwo Sportowe, Stowarzyszenie Tradycja i Nowoczesność, Stowarzyszenie Agroturystyczne „Dolina Czarnej” oraz Stowarzyszenie Dolina Piastowska „Wrębów” w Rembowie, a także placówki oświatowe. Działalność kulturalną w gminie wspierają jeszcze jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu gminy, Koła Gospodyń Wiejskich: w Szumsku, Bardzie i Nowej Hucie, Woli Wąkopnej, Mędrowie Drogowlach, Radostowie i Ociesękach, Stowarzyszenie Aktywne Serca w Rakowie, Parafialne Koło „Caritas” w Rakowie, a także rakowski Parafialny Chór Męski „Chorał”.

Działalność kulturalna gminy opiera się w znacznej mierze na promowaniu walorów historycznych regionu, ukazywaniu bogactwa lokalnego dziedzictwa kulturowego, kultywowaniu wciąż żywych w naszym regionie tradycji, zwyczajów, obyczajów i obrzędów, a także kształtowaniu patriotyzmu lokalnego. Wyraża się to m. in. poprzez organizowanie folklorystycznych imprez środowiskowych oraz obchodów rocznic upamiętniających ważne dla historii lokalnej wydarzenia.

Na terenie gminy Raków odbywają się imprezy kulturalne:

- „W dzień świętej Tekli ziemniaki będziemy piekli” – uroczystość religijno-obyczajowa połączona z festynem w pobliskim Dębnie, miejscowości o równie wiekowej i ciekawej historii jak stolica gminy - Raków;
- Piknik Strażacki w Ociesękach – festyn rodzinny organizowany przez Ochotniczą Straż Pożarną w Ociesękach;
- Festyn rodzinny pn. „Tu jest mój dom – bądźmy razem” – festyn wielopokoleniowy organizowany przez Świetlicę Wiejską w Chańczy wraz z Radą Sołecką i Radną wsi Chańcza;
- „Odkrywamy tajemnice XIV-wiecznego zamku w Rembowie” – festyn rycerski organizowany przez Stowarzyszenie Dolina Piastowska „Wrębów” w Rembowie.
- integracyjna ogólnogminna impreza okolicznościowa z okazji Dnia Dziecka;
- Festiwal Muzyki Oratoryjno-Kantatowej pt. RAKOWSKIE DIVERTIMENTO - “Tota Pulchra es Maria”, poruszający tematykę maryjną, bardzo żywą w społeczności lokalnej z uwagi na przeszłość historyczną parafii rakowskiej i promujący utwory o rodowodzie starorakowskim oraz te, które wykonywała w dawnych wiekach istniejąca tu kapela kościelna;
- koncert muzyki dawnej z cyklu MUZYCZNE PERŁY DAWNEGO RAKOWA organizowany przez Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Rakowskiej w oparciu o rękopisy muzyczne odnalezione w latach 60-tych XX wieku w skarbcu kościoła parafialnego w Rakowie i ukazujący dorobek muzyczny przeszłych pokoleń rakowian;
- gminna uroczystość patriotyczna z okazji Dnia Niepodległości, organizowana przez Urząd Gminy i placówki oświatowe oraz

edukacyjne pod pomnikiem wzniesionym w rakowskim parku staraniem miejscowego społeczeństwa rakowskiego ku czci poległych legionistów w wojnie polsko-bolszewickiej (akademia z udziałem dzieci i młodzieży uświetniona śpiewami patriotycznymi rakowskiego chóru);

- dożynki organizowane w poszczególnych parafiach;
- imprezy okolicznościowe, np.: Mikołajki, środowiskowe spotkania świąteczno-opłatkowe, zabawy choinkowe, uroczyste apele i akademie z okazji Dnia Kobiet, Dnia Matki, Dnia Babci i Dziadka, Jubileusz Pożycia Małżeńskiego;
- konkursy gminne – Palmy Wielkanocnej, teatralne, piosenki, tańca, recytatorskie, o tematyce regionalnej;

Jak wynika z przedstawionej powyżej sytuacji, gminna oferta kulturalno-edukacyjna w ciągu ostatnich kilku lat znacznie się rozwinęła i są przesłanki (m. in. rosnąca aktywność społeczna mieszkańców, powstawanie oddolnych inicjatyw społecznych, stabilne i aktywne funkcjonowanie wcześniej powstałych stowarzyszeń i organizacji, zacieśniająca się współpraca pomiędzy podmiotami życia społecznego) pozwalające sądzić, że ta pozytywna tendencja się utrzyma.

4.4. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy Raków podstawową opiekę zdrowotną nad mieszkańcami sprawuje Gminny Ośrodek Zdrowia poprzez:

- Ośrodek Zdrowia w Rakowie,
- Filię Ośrodka Zdrowia w Ociesękach.

Ogólnym celem podstawowej opieki zdrowotnej jest zachowanie i poprawa stanu zdrowia jednostki i rodziny, połączonych wspólnym miejscem zamieszkania. Reforma służby zdrowia dała możliwość wyboru pacjentom wyboru lekarza i przychodni, w której będą się leczyć w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, dlatego też nie wszyscy mieszkańcy gminy korzystają z opieki zdrowotnej ośrodków zdrowia na terenie gminy.

Podstawowa opieka zdrowotna obejmuje świadczenia diagnostyczne, lecznicze, pielęgnacyjne i rehabilitacyjne wchodzące w zakres medycyny rodzinnej, medycyny ogólnej oraz działania prewencyjne wynikające z zagrożeń i potrzeb zdrowotnych ogółu społeczności lub poszczególnych jego mieszkańców.

Celem działania Ośrodka jest udzielenie świadczeń zdrowotnych służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz realizowanie zadań z zakresu promocji zdrowia. Ośrodek udziela świadczeń zdrowotnych w zakresie podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej w warunkach ambulatoryjnych lub domowych, w miejscu zamieszkania lub pobytu potrzebujących tych świadczeń. Świadczenia zdrowotne udzielane przez Ośrodek obejmują działania związane w szczególności z: badaniem i poradą lekarską w zakresie kompetencji lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, pełną opieką stomatologiczną, specjalistyczną, ambulatoryjną opieką położniczo-ginekologiczną, pielęgniarstwem środowiskowo-rodzinnym i szkolno-wychowawczym, szczepieniami ochronnymi oraz innymi działaniami profilaktycznymi.

Komórkami organizacyjnymi GOZ są: Poradnia Lekarska Podstawowej Opieki Zdrowotnej wraz z gabinetami lekarskimi, zabiegowymi i szczepień w Rakowie oraz w Ociesękach, poradnia stomatologiczna, poradnia ginekologiczno-położnicza, gabinet pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania, gabinet pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej.

Podstawową opiekę lekarską zapewnia mieszkańcom gminy zespół pracowników:

- 6 lekarzy: pediatra, interniści, stomatolog, ginekolog,
- 5 pielęgniarek.

Ponadto, w zakresie rehabilitacji usługi świadczy prywatny Ośrodek Rehabilitacji Kompleksowej i Promocji Zdrowia, funkcjonujący w budynku Ośrodka Zdrowia w Rakowie.

Ponieważ wachlarz usług medycznych w gminie, głównie w przypadku badań specjalistycznych jest niewystarczający, pacjenci często korzystają z usług przychodni w Staszowie i w Kielcach.

Największym problemem służby zdrowia w gminie są braki sprzętowe i zbyt mała liczba poradni specjalistycznych.

W roku 2009 zakończono modernizację budynku, w którym mieści się Gminny Ośrodek Zdrowia w Rakowie. W 2013 roku dokonano uroczystego otwarcia przebudowanego i zmodernizowanego budynku wielofunkcyjnego w Ociesękach, w którym m.in. mieści się Filia Ośrodka.

4.5. Bezpieczeństwo publiczne

Jednym z kluczowych działań wpływających na jakość życia mieszkańców gminy jest zapewnienie bezpieczeństwa publicznego.

Nad bezpieczeństwem publicznym mieszkańców gminy Raków czuwa Komisariat Policji w Rakowie z 19-osobową załogą.

Komisariat Policji realizuje ustawowe zadania w zakresie stworzenia bezpiecznego otoczenia mieszkańcom lokalnej społeczności.

Tabela 26. Przestępczość stwierdzona w latach 2011-2013.

Rok	Zabójstwo	Rozboje i wymuszenia	Bójki i pobicia	Kradzieże rzeczy	Kradzieże z włamaniem	Pijani kierowcy	Požary	Znęcanie	Inne
2011	0	0	2	22	9	14	0	1	28
2012	0	1	0	21	14	8	0	0	41
2013	0	10	0	23	12	51	0	8	63

Źródło: System Analityczny zakładka Analizy i Typowania.

Tabela 17. Przestępczość ogółem

Ogółem przestępstw	2011	2012	2013
na terenie działania gminy Raków	76	85	167

Źródło: System Analityczny zakładka Analizy i Typowania.

Jak wynika z powyższych danych najlichnieszą grupę przestępstw stanowią inne przestępstwa oraz prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu.

W roku 2013 w porównaniu do roku 2012 liczba przestępstw zwiększyła się o 96,47%. Na tak duży przyrost przestępczości złożył się znaczny wzrost liczby pijanych kierowców, który wzrósł aż o 537,5%. Należy jednak pamiętać, że grupę tą nie tworzą tylko i wyłącznie mieszkańcy gminy Raków. Niepokoi wyraźny wzrost w stosunku do roku 2012 r. rozbojów i wymuszeń.

5. Aktywność społeczna mieszkańców gminy.

Pod względem indywidualnie pojętej aktywności obywatelskiej Gmina Raków nie należy do obszarów o dużej aktywności obywatelskiej. Pod względem frekwencji jedynie w wyborach samorządowych gmina uzyskuje wyższy wskaźnik niż frekwencja ogólnopolska. Niewielka jak do tej pory jest liczba osób angażujących się w pracę wolontarystyczną. O niskiej aktywności obywatelskiej świadczy również słabe zaangażowanie mieszkańców w działalność organizacji społecznych funkcjonujących na terenie gminy pomimo rosnącej ich ilości.

Tabela 27. Aktywność społeczna mieszkańców gminy

Rodzaj wyborów		Frekwencja w gminie Raków	Frekwencja ogólnopolska
Wybory samorządowe w 2002 r.	Rada Gminy	61,48 %	44,12 %
	Wójt	61,44 %	44,24 %
Referendum ogólnokrajowe w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację Traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej 2003 r.		43,34 %	58,85 %
Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 r.		13,21 %	20,87
Wybory do Sejmu i Senatu w 2005 r.		33,30 %	40,57 %
Wybory na Prezydenta RP w 2005 r.	I tura	41,05 %	49,74 %
	II tura	39,64 %	50,99 %
Wybory samorządowe w 2006 r.		61,33 %	45,99 %
Wybory do Sejmu i Senatu w 2007 r.		37,83 %	53,88 %

Wybory na Prezydenta RP w 2010 r.	I tura	43,32%	54,94%
	II tura	48,85%	55,31%
Wybory samorządowe w 2010 r.		63,52%	47,32%
Wybory do Sejmu i Senatu w 2011 r.		39,78 %	48,92 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Tabela 28. Organizacje społeczne i pozarządowe zarejestrowane na terenie Gminy Raków.

1.	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Rakowskiej
2.	Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych „Dolina Czarnej”
3.	Gminny Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Madej” w Ociesękach
4.	Koło Gospodyń Wiejskich w Szumsku
5.	Koło Gospodyń Wiejskich w Bardzie
6.	Koło Gospodyń Wiejskich w Nowej Hucie
7.	Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich w Celinach
8.	Koło Gospodyń Wiejskich w Woli Wąkopnej
9.	Koło Gospodyń Wiejskich w Mędrowie
10.	Koło Gospodyń Wiejskich w Radostowie
11.	Koło Gospodyń Wiejskich w Ociesękach
12.	Ochotnicza Straż Pożarna w Rakowie
13.	Ochotnicza Straż Pożarna w Chańczy
14.	Ochotnicza Straż Pożarna w Szumsku
15.	Ochotnicza Straż Pożarna w Bardzie
16.	Ochotnicza Straż Pożarna w Ociesękach
17.	Ochotnicza Straż Pożarna w Woli Wąkopnej
18.	Ochotnicza Straż Pożarna w Celinach
19.	Związek Nauczycielstwa Polskiego O/Raków
20.	Koło w Rakowie Międzyzakładowej Komisji NSZZ Solidarność Nauczycieli w Staszowie
21.	Rakowskie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Źródło” w Rakowie
22.	Gminne Towarzystwo Sportowe w Rakowie
23.	Stowarzyszenie Tradycja i Nowoczesność
24.	Stowarzyszenie Aktywne Serca

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych Urzędu Gminy Raków.

Aby gmina mogła się rozwijać niezbędne jest położenie nacisku na rozwój zasobów ludzkich. Ważnym i niepokojącym zjawiskiem dostrzeganym nie tylko na terenie gminy Raków jest słaba aktywizacja mieszkańców, minimalizm ekonomiczno-bytowy i niewiara

w lepszą przyszłość. Szczególnie widać to na przykładzie młodego pokolenia, które przejawia postawę bierno-oczekującą. Nie można oczywiście uogólniać, ale da się zauważyć, że wielu młodych ludzi cechuje brak wewnętrznej motywacji do działania i podejmowania nowych wyzwań, zbytnia obawa przed ryzykiem, brak wiary we własne siły i możliwości do realizacji planów i marzeń. Dlatego gmina powinna wspierać młodzież w dążeniu do własnego rozwoju i inwestowania w siebie, mając na uwadze, że najbliższa przyszłość gminy zależy w dużym stopniu od osób mających w tej chwili po kilkanaście lat i mniej.

Podjęwane działania, takie jak współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi powinny zaowocować w przyszłości zmianą postaw życiowych młodych ludzi na bardziej świadome i obywatelskie. Byłoby to bardzo pożądanym zjawiskiem, ponieważ aktywność społeczna mieszkańców ma bardzo pozytywny wpływ na postrzeganie gminy jako atrakcyjnego obszaru do zamieszkania, życia i pracy. W przyszłości mogłoby to bezpośrednio przełożyć się na rozwój i wzrost ekonomiczny całej wspólnoty gminnej.

IV. ZAKRES PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH WYSTĘPUJĄCYCH W GMINIE

1. Udział świadczeniobiorców pomocy społecznej w liczbie mieszkańców gminy.

Solidarność, wsparcie społeczne, pomoc w sytuacjach trudnych czy postawa opiekuńcza wobec bliskich, sąsiadów czy innych osób, były podstawowym rodzajem zachowań społecznych od początków istnienia ludzkości. Takimi cechami możemy określić istniejącą pomoc społeczną.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Dlatego też, głównym celem pomocy społecznej jest wspieranie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej oraz doprowadzenie – w miarę możliwości – do ich życiowego usamodzielnienia i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest w szczególności praca socjalna realizowana w środowisku lokalnym, a świadczenie takiej pracy umożliwia dokonanie rzetelnej diagnozy sytuacji życiowej osób potrzebujących oraz odpowiednie dobranie form pomocy.

Tabela 29. Świadczenia przyznane przez GOPS w latach 2011-2013.

Wyszczególnienie	Rok	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych /bez względu na ich, liczbę oraz źródło finansowania.	2011	739	403	1464
	2012	750	384	1329
	2013	687	402	1293
W tym:				
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych /bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę/	2011	0	0	0
	2012	0	0	0
	2013	0	0	0
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych /bez względu na ich rodzaj formę, liczbę /	2011	739	403	1464
	2012	750	384	1329
	2013	687	402	1293

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS.

Jak wynika z powyższej tabeli liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej od 2011 roku sukcesywnie maleje.

W 2011 r. z różnych form pomocy społecznej bez względu na rodzaj pomocy i źródło finansowania skorzystało 1464 osób, tj. 24,68% ogólnej liczby mieszkańców, w 2012 r. liczba osób korzystających z pomocy społecznej wynosiła 1329, tj. 22,52% ogólnej liczby mieszkańców. Sukcesywnie zmniejszająca się liczba osób korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. wynosiła 1293 co stanowi 22,11 % ogółu mieszkańców gminy.

Z analizy przedstawionych danych zauważamy, iż wartości zera występują w wierszach dotyczących świadczeń przyznawanych w ramach zadań zleconych. Wartości te występują z uwagi na zmiany w sposobie realizowania poszczególnych zadań z zakresu pomocy społecznej, które weszły w życie w 2009 r. Świadczenia realizowane w latach poprzedzających jako zadania zlecone od 2009 r. zostały wcielone do realizacji w ramach zadań własnych.

2. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji.

Jednym z dodatkowych zadań pomocy społecznej jest promocja integracji społecznej, dlatego też Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakowie od 2008 roku realizuje projekt systemowy pt. „Aktywny Raków”, którego głównym celem jest „zwiększenie aktywizacji, motywacji i umiejętności społeczno-zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Gminie Raków”.

Warto odnieść się do definicji aktywnej integracji, która ma na celu „wparcie osób doświadczających wykluczenia społecznego w ich drodze do godnego życia, znalezienia odpowiedniej pracy, osiągnięcia większej pewności siebie i zyskania kwalifikacji, by mogli bardziej aktywnie uczestniczyć w życiu społeczności”. Aktywna integracja wdrażana przez Ośrodek Pomocy Społecznej to działanie nakierowane na udzielanie kompleksowego wsparcia dla osób korzystających z pomocy społecznej, a jednocześnie zapobieganie szerzeniu się wykluczenia wśród lokalnej społeczności.

Działaniami aktywizacyjnymi w ramach projektu zostało objęte 46 osób, w tym 42 kobiety i 4 mężczyzn o statusie bezrobotni i rolnicy. Z każdą osobą uczestniczącą w projekcie pracownicy socjalni zawarli kontrakty socjalne, w ramach których wytyczone zostały ścieżki aktywizacyjne. Podczas realizowanych działań wykorzystywane były trzy instrumenty aktywnej integracji.

Tabela 30. Działania aktywizacyjne w ramach projektu.

Ścieżki aktywizacyjne	Działania aktywizacyjne w latach 2008-2013
Społeczna	Grupowe warsztaty z psychologiem
	Grupowe warsztaty umiejętności społecznych
	Trening umiejętności psychospołecznych
	Indywidualne porady psychologa
Zawodowa	Grupowe warsztaty aktywnego poszukiwania pracy
	Grupowe warsztaty z doradcą zawodowym
Edukacyjna	Zajęcia z zakresu obsługi komputera
	Kursy zawodowe: - Opiekun osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci; - Kucharz; - Prawo jazdy kat. B; - Sprzedawca z obsługą kasy fiskalnej; - Operator koparko ładowarki w zakresie III klasy uprawnień.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Rakowie

Powyższe działania miały na celu zaktywizować, zmotywować oraz zapobiegać wykluczeniu społecznemu. Poprzez realizację tych działań uczestniczące w nich osoby zagrożone wykluczeniem społecznym nabywały umiejętności funkcjonowania na coraz to trudniejszym rynku pracy, podnosiły swoje dotychczasowe kwalifikacje, korzystały z porad psychologa, wychodziły z bierności i bezradności.

Tabela 31. Liczba osób uczestniczących w warsztatach i kursach.

Działania realizowane w latach 2008-2014	Liczba osób uczestniczących w ramach aktywnej integracji w latach 2008-2013					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Grupowe warsztaty z psychologiem	0	8	7	8	8	10
Grupowe warsztaty umiejętności społecznych	0	8	7	8	8	10
Trening umiejętności psychospołecznych	5	0	0	0	0	0
Indywidualne porady psychologa	5	0	0	0	0	0
Grupowe warsztaty aktywnego poszukiwania pracy	5	0	0	0	0	0
Grupowe warsztaty z doradcą zawodowym	0	8	7	8	8	10
Zajęcia z zakresu obsługi komputera	5	8	7	8	0	0
Kursy zawodowe: w tym	5	8	7	8	8	10
Opiekun osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci	5	0	0	1	2	3
Kucharz	0	8	0	0	1	1
Prawo jazdy kat. B	0	0	5	5	4	1
Sprzedawca z obsługą kasy fiskalnej	0	0	2	2	0	4
Operator koparko ładowarki w zakresie III klasy uprawnień	0	0	0	0	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Rakowie.

Na podstawie powyższej tabeli można zaobserwować, iż grupowe warsztaty z psychologiem, grupowe warsztaty z doradcą zawodowym, grupowe warsztaty umiejętności społecznych oraz zajęcia komputerowe okazywały się chętnie podejmowanymi działaniami przez uczestników projektu. Natomiast organizowane w ramach działań aktywizacyjnych kursy zawodowe były dobierane według oczekiwań osób uczestniczących. Najchętniej wybieranymi kursami okazały się: kurs z zakresu prawo jazdy kat. B, kurs kucharza oraz kurs sprzedawcy z obsługą kasy fiskalnej. Ośrodek planując działania w corocznych wnioskach o dofinansowanie wychodził naprzeciw

osobom wyrażającym chęć dokonania zmiany swojej trudnej sytuacji życiowej. Dlatego też, były to działania odpowiednio dobrane do potrzeb osób uczestniczących w projektach, tak aby mieli możliwość pełnego skorzystania z oferowanego wsparcia. Warto zaznaczyć, iż efektami corocznych działań nie jest zatrudnienie osób w nich uczestniczących, ale podejmowanie wszelkich działań aktywizacyjnych prowadzących do poszukiwania oraz podjęcia różnych form zatrudnienia jakie oferuje teraźniejszy rynek pracy, a tym samym doprowadzenia do poprawy ich osobistej sytuacji życiowej.

Tabela 32. Liczba osób podejmujących zatrudnienie w efekcie realizacji projektu.

Formy zatrudnienia	Liczba osób, którzy podjęli zatrudnienie w wyniku działań aktywizacyjnych realizowanych w latach 2008-2013	% w stosunku do ogólnej liczby zaktywizowanych osób w latach 2008-2013
Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę	5	10,86
Zatrudnienie subsydiowane tj. staże, przygotowania do zawodu, prace społecznie-użyteczne i inne	7	15,22
Inne formy zatrudnienia	16	34,78
Suma osób, która podjęła zatrudnienie po zrealizowanych działaniach aktywizacyjnych w latach 2008-2013	28	60,86
Ogólna liczba osób uczestniczących w działaniach aktywizacyjnych w latach 2008-2013	46	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Rakowie

Z powyżej przedstawionych danych możemy zauważyć, iż działania aktywizacyjne realizowane w ramach projektu systemowego pt. „Aktywny Raków” w latach 2008-2013 znajdują swoje odzwierciedlenie w podejmowanej aktywności przez osoby w nich uczestniczące. Jak wynika z powyższej tabeli po zakończonych działaniach aktywizacyjnych 5 osób podjęło zatrudnienie na podstawie umowy o pracę tj. 10,86% ogólnej liczby osób uczestniczących w projekcie. Osoby wychodzące ze swej bierności często zaczynają od podejmowania zatrudnienia subsydiowanego (takich jak: staży, przygotowania do zawodu, prac społecznie – użytecznych i innych), tak też możemy zaobserwować, iż 7 osób podjęło zatrudnienie subsydiowane co stanowi 15,22% ogólnej liczby osób uczestniczących w projekcie. Zaś największą grupę tworzy 16 osób podejmujących inne formy zatrudnienia m.in. zatrudnienie w Centrach Integracji Społecznej, umowy zlecenia oraz wszelkie prace dorywcze. Powyższa grupa stanowi aż 34,78% ogólnej liczby osób uczestniczących w projekcie.

Analizując dane względem podejmowanych działań aktywizacyjno – motywacyjnych możemy zauważyć, iż 28 osób zostało skutecznie zaktywizowanych

tj. 60,86% w stosunku do ogólnej liczby osób uczestniczących w projekcie systemowym realizowanym w latach 2008-2013.

Powyższe dane są zadawalające, a zorganizowane i przeprowadzone działania okazały się skutecznymi narzędziami w walce z wykluczeniem wśród lokalnej społeczności. Dlatego też Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wypracowując sobie takie techniki i narzędzia swojej pracy będzie w przyszłych latach nie tylko z nich korzystał ale również udoskonalał oraz dopasowywał względem potrzeb osób korzystających z pomocy społecznej.

3. Wspieranie rodziny w systemie pieczy zastępczej.

Zgodnie z wprowadzoną ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej na Ośrodki Pomocy Społecznej nałożono dodatkowe zadanie, polegające na wprowadzeniu w gminach Asystentury rodzin.

Asystentura rodziny polega na towarzyszeniu rodzinie z dziećmi w poszukiwaniu rozwiązań trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem mocnych stron członków rodziny, zasobów rodziny pochodzenia i rodziny dalszej, społeczności lokalnej i zasobów instytucjonalnych. Głównym celem asystentury jest podniesienie umiejętności opiekuńczo – wychowawczych, prowadzenia gospodarstwa domowego, radzenia z sytuacjami dnia codziennego rodziców lub opiekunów dzieci. Efektem powinno być odzyskanie przez osoby przyjmujące pomoc kontroli nad własnym życiem, które pozwala im być samodzielnym oraz tak wypełniać role rodzica, aby środowisko rodzinne sprzyjało bezpieczeństwu i rozwojowi dzieci. Efekt ten jest możliwy do osiągnięcia, przy współdziałaniu rodziny na każdym etapie metodycznego działania: od oceny wstępnej, przez układanie planu pracy i jego realizację po ocenę końcową, dostosowanie pracy do możliwości i kontekstu życia rodziny oraz poprzez małe kroki powolnie posuwanie się do przodu.

Do warunków koniecznych asystentury należy nawiązanie relacji z rodziną, dostosowanie stylu komunikacji i metod działania do faz procesu zmiany. Asystent rodziny powinien skupić się na najpilniejszych sprawach rodziny, przywracających im socjalne bezpieczeństwo (dostęp do świadczeń lub uzyskanie zatrudnienia, leczenie dzieci, uregulowanie zaległych spraw urzędowych, związanych z sytuacją mieszkaniową i rodzinną itd.). Najważniejsze jest bezpieczeństwo dzieci.

Do funkcji asystenta rodziny zaliczono funkcję wsparcia psychicznego – emocjonalnego, diagnostycznego – monitorującą, opiekuńczą, doradczą, mediacyjną, wychowawczą, motywującą – aktywizującą, koordynacji działań skierowanych na rodzinę. Zakres zadań asystenta rodziny obejmuje cztery obszary: bezpośrednią pracę z rodzicami, bezpośrednią pracę z dziećmi, działania pośrednie realizowane na rzecz dziecka i rodziny, organizację własnego warsztatu pracy. Szczegółowe zadania asystenta rodziny określa art. 15.1. ustawy z dnia 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakowie zatrudnił asystenta, który w okresie od kwietnia 2013 r. do grudnia 2013 r. objął indywidualnym wsparciem 10 rodzin wymagających indywidualnego wsparcia.

Tabela 33. Wspieranie rodziny w formie asystentury rodziny.

Forma pomocy rodzinie	Okres wsparcia	Liczba rodzin objęta asystenturą	Środki z budżetu gminy na realizację zadania	Środki z innych źródeł na realizację zadania
Asystent rodzin	01.04.2013 r. do 31.12.2013 r.	10	6.504,00 zł	16.500,00 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS.

Program „Asystent rodzin” jest realizowany w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Rakowie jako forma innowacyjnej pracy środowiskowej z rodziną. Praca Asystenta w pierwszym roku koncentrowała się w szczególności na dokładnym obserwowaniu i pomocy tego, w jaki sposób poszczególne członkowie rodzin wykorzystują swe mocne strony i zasoby środowiskowe, aby doprowadzić do zmian. Beneficjentem asystentury może być każda rodzina przeżywająca trudności w wypełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej, również ze sprzężonymi wieloma problemami.

Z opinii asystenta rodzin i bezpośrednich beneficjentów wynika, iż poziom umiejętności opiekuńczo - wychowawczych, prowadzenia gospodarstwa domowego, samodzielności w realizacji spraw na rzecz rodziny, utrzymywania pozytywnych relacji w rodzinie oraz poczucia kontroli nad własnym życiem jest co najmniej dobry.

W naszym przekonaniu dalsze efekty asystentury, zależeć będą zarówno od nakładów finansowych, sposobu przygotowania wykonujących ją pracowników, organizacji ich pracy, jak i umiejętności podejmowania dialogu między rodzinami, pracownikami instytucji zajmującymi się pomocą rodzinie (zwłaszcza na płaszczyźnie pracownik socjalny – asystent i kurator – asystent). Mając na uwadze dobro rodziny z pewnością warto podjąć wysiłek solidnego przygotowania się do dalszej realizacji asystentury rodziny.

4. Powody przyznawania pomocy społecznej.

W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej są określone przyczyny, z powodu których osoba lub rodzina może otrzymać świadczenia z pomocy społecznej. Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej okolicznościami pokazującymi trudną sytuację życiową w szczególności jest ubóstwo (co oznacza dochód osoby lub rodziny nie przekraczający ustawowego kryterium dochodowego) oraz wystąpienie jednego z wymienionych powodów, a są to m.in.: sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w rodzinach wielodzietnych lub niepełnych, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego i inne.

Należy podkreślić, iż wymienione w ustawie o pomocy społecznej powody ubiegania się o przyznanie pomocy mają charakter przykładowy, a wystąpienie innych okoliczności powodujących trudną sytuację życiową osób lub rodzin nie eliminuje ich możliwości uzyskania świadczeń pomocowych. Wymienione wyżej trudne sytuacje życiowe nazywane są ryzykiem socjalnym lub sytuacjami socjalnymi.

Tabela 34. Powody przyznawania pomocy społecznej.

Powody trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin					
	Rok 2011	% w stos. do ogólnej liczby korzystających z pomocy**	Rok 2012	% w stos. do ogólnej liczby korzystających z pomocy**	Rok 2013	% w stos. do ogólnej liczby korzystających z pomocy**
Ubóstwo	128	31,76	84	21,88	127	31,59
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	4	0,99	5	1,30	3	0,75
Potrzeba ochrony macierzyństwa	6	1,48	18	4,69	6	1,49
Bezrobocie	138	34,24	234	60,94	182	45,27
Nieppełnosprawność	79	19,60	64	16,66	72	17,91
Długotrwała choroba	50	12,41	31	7,69	32	7,96
Bezradność w sprawach opiek.-wych., prowadzenia gosp. domowego	239	59,31	34	8,85	28	6,97
Alkoholizm	75	18,61	17	4,22	16	3,98
Narkomania	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	2	0,49	2	0,52	1	0,25
Kłęska żywiołowa, zdarzenia losowe	4	0,99	4	1,04	6	1,49
Liczba rodzin korzystających z pomocy społ.*	403		384		402	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania GOPS w Rakowie.

* jest to rzeczywista liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej

** korzystający z pomocy mogą być objęci różnymi dysfunkcjami, dlatego też suma nie równa się 100 %

Uwzględniając przyczyny pomocy określone w ustawie o pomocy społecznej najczęstszym powodem udzielania świadczeń osobom i rodzinom przez GOPS w 2013 r. w porównaniu do wszystkich osób objętych pomocą było bezrobocie stanowiące 45,27%. W dalszej kolejności możemy wymienić: Ubóstwo – 31,59%, niepełnosprawność – 17,91%, długotrwała choroba – 7,96%, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 6,97%, alkoholizm – 3,98%, potrzeba ochrony macierzyństwa oraz klęska żywiołowa lub zdarzenie losowe po 1,49%.

Pozostałe powody tj. bezdomność, i trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego wynoszą poniżej 1% ogólnej liczby korzystających z pomocy społecznej.

Analizując powyżej przedstawione dane widzimy, iż bezrobocie jest decydującym czynnikiem, który skłania osoby i rodziny do ubiegania się o pomoc. Natomiast następny zaraz po bezrobociu występuje czynnik ubóstwa, mający bardzo duży wpływ na sytuację życiową społeczeństwa lokalnego. Przedstawione powody ubiegania się o przyznanie pomocy są zarówno problemami wielu rodzin z terenu gminy. Powyższe problemy są ze sobą powiązane i wzajemnie na siebie oddziałują np. ubóstwo powstaje na skutek niskich dochodów osób i rodzin, a nie wystarczające dochody powstają z przyczyny braku pracy czyli bezrobocia.

Pracownicy socjalni tworząc plan pomocy dla osób i rodzin ubiegających się o pomoc mają do dyspozycji określony w art. 36 obowiązującej ustawy o pomocy społecznej zakres świadczeń. Pomoc społeczna realizowana jest w formach pomocy pieniężnej, rzeczowej oraz usługach.

Tabela 35. Formy udzielonej pomocy w roku 2013.

Forma pomocy	Liczba osób	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Zadania własne					
Razem	687	488851	752 125	402	1293
Zasiłki okresowe	146	573	213 626	146	530
w tym z powodu bezrobocia	113	442	160 450	113	396
Schronienie	2	452	4 094	2	2
Posiłek	344	46 234	119 739	182	904
Usługi opiekuńcze	3	1 144	11 448	3	3
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	6	6	23 400	6	12
Zasiłki celowe	121	0	82 845	8	19
Zadania własne					
Razem	66	668	309 284	66	84
Zasiłki stałe	66	668	309284	66	84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania GOPS za 2013 r.

Jak wynika z powyższej tabeli w 2013 r. na realizację zadań własnych wykorzystano środki w wysokości 752 125,00 zł w tym środki z budżetu gminy wynosiły 189 170,20 zł. W 2013 r. pomocą materialną objęto 402 rodziny, tj. 1293 osoby w rodzinie.

Na przestrzeni lat obserwujemy sukcesywny wzrost starzenia się społeczeństwa. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym oraz jej procentowy udział w całej populacji wciąż rośnie. Jedną z form pomocy przyznawanej osobom starszym jest zapewnienie im usług opiekuńczych aby jak najdłużej mogli uczestniczyć w środowisku zacisza domowego. Pomimo, iż na przestrzeni 3 lat (2011 – 2013) zauważyć możemy tendencję

spadającą osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych to problem starości nie ulega zmniejszeniu.

Zgodnie z art. 17 i art. 18 ustawy o pomocy społecznej, usługi opiekuńcze przysługują osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione lub też ich rodzina nie może tej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze zapewniają pomoc w codziennej egzystencji obejmują m.in.: pomoc w zaspokojeniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zalecaną przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości również zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Usługi opiekuńcze realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakowie wykonywane są przez opiekunki zatrudnione na podstawie umowy cywilnoprawnej w miarę potrzeb oraz za pośrednictwem organizowanych prac społecznie – użytecznych w ramach porozumienia z Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach, który partycypuje w kosztach.

Tabela 36. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi w latach 2011-2013.

Rok	Usługi opiekuńcze w domu		
	Liczba osób	Liczba świadczeń	Kwota zł
2011	8	952	9 222
2012	5	1030	12 823
2013	3	1144	11 448

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania GOPS za lata 2011-2013r.

Mając na uwadze współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach zauważamy tendencję spadku osób objętych usługami opiekuńczymi, ponieważ w wielu przypadkach usługi opiekuńcze na terenie gminy są realizowane za pośrednictwem stażów i prac społecznie – użytecznych. W wielu przypadkach zapewnienie pomocy osobom starszym znajduje swoje odzwierciedlenie w tzn. „pomocy sąsiedzkiej”, która stanowi cenny potencjał w nasilającym się zjawisku „starzejącego społeczeństwa”.

5. Rodziny dominujące pod względem korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.

Trudno jest jednoznacznie zdefiniować rodzinę, gdyż jest ona kategorią podlegającą ciągłym zmianom w warunkach historycznych, kulturowych i społecznych. Rodziną w myśl ustawy o pomocy społecznej są „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”.

W 2013 r. ze świadczeń Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało 402 rodziny. O pomoc ubiegały się głównie rodziny:

- niewydolne materialnie, których dochody nie pozwalały na zaspokojenie bieżących potrzeb;
- wielodzietne, w których jest troje i więcej dzieci oraz pojawia się zaniedbanie na skutek niezaradności wychowawczej rodziców;

- niepełne, w których najczęściej matka lub ojciec samotnie wychowuje dzieci, na skutek pojawienia się różnych sytuacji życiowych tj. śmierci, rozvodu czy separacji;
- z problemem alkoholowym, w których choćby jedno z rodziców nadużywa alkoholu i jest od niego uzależnione;
- z problemem niepełnosprawności lub długotrwałej i ciężkiej choroby, w których członkowie rodziny nie są w stanie sprostać wymaganiom związanym z opieką, pielęgnacją i rehabilitacją.

Tabela 37. Typy rodzin objętych pomocą w latach 2011-2013.

Wyszczególnienie	Liczba rodzin ogółem		
	lata		
	2011 r.	2012 r.	2013 r.
Rodziny ogółem	403	384	402
o liczbie osób: 1	103	98	106
2	43	40	40
3	50	52	69
4	81	74	82
5	65	56	69
6	61	64	36
Rodziny z dziećmi ogółem	217	212	212
o liczbie dzieci: 1	71	84	70
2	78	78	82
3	49	36	37
4	11	10	13
5	5	3	9
6	3	1	1
7	0	0	0
Rodziny niepełne ogółem	37	34	36
o liczbie dzieci: 1	23	22	22
2	6	6	9
3	4	5	5
4 i więcej	4	1	0
Rodziny emerytów i rencistów	15	16	19
o liczbie osób: 1	3	5	7
2	2	3	3
3	4	3	5
4 i więcej	6	5	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania GOPS za lata 2011-2013r.

Analizując dane zawarte w powyższej tabeli możemy zaobserwować zmniejszenie ilości rodzin korzystających w 2012 r. w stosunku do roku 2011 o 19 rodzin tj. o 4,71%,

jednakże w porównaniu do roku 2013 nastąpił wzrost liczby tych rodzin o 18 rodzin co daje 4,47 %. Jak możemy zauważyć w latach 2011-2013 nastąpił niewielki spadek, a następnie wzrost rodzin korzystających z pomocy społecznej. Przeciętna liczba rodzin korzystających z pomocy w analizowanych latach wynosiła 396 rodzin.

Tabela 38. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w 2013r. w poszczególnych grupach wiekowych.

18 - 29 lat	30 - 45 lat	46-60 lat	powyżej 60 lat	ogółem
18	227	138	19	402

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania GOPS za 2013 rok.

Jak wynika z przedstawionych wyżej danych najliczniejszą grupą osób korzystających stanowią osoby w wieku produkcyjnym 383 osoby tj. 95,27% ogółu korzystających w roku 2013. Grupa osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 19 osób co daje 4,73% ogółu korzystających z pomocy społecznej w 2013 r. Tak liczna grupa osób korzystających z pomocy społecznej w wieku produkcyjnym wiąże się z niewydolnością materialną, a brak lub niskie dochody spowodowane są trudnościami związanymi ze znalezieniem pracy zarobkowej zapewniającej zaspokojenie bieżących potrzeb wielu rodzin. Dlatego też we współczesnej trudnej rzeczywistości środowisko rodziny staje się ważniejszym niż kiedykolwiek wcześniej podmiotem pracy socjalnej.

6. Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym.

Zjawisko wykluczenia społecznego jest trudno definiowalne ponieważ jest pojęciem mniej lub bardziej użytecznym w opisywaniu i wyjaśnianiu rzeczywistości. Definicja wykluczenia społecznego używana w Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski brzmi następująco: „Wykluczenie społeczne to brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich”.

Grupami zagrożonymi wykluczeniem społecznym zarówno w Polsce jak i Gminie są:

- Osoby długookresowo bezrobotne – do osób długotrwale bezrobotnych należą osoby, które w okresie ostatnich 2 lat przez łącznie 12 miesięcy były zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne. Przyczynami takiego stanu rzeczy mogą być: brak ofert pracy w danym zawodzie; brak/niski poziom kwalifikacji lub umiejętności uniemożliwiający podjęcie pracy; niechęć do podjęcia pracy; bierność zawodowa i inne nie wymienione.
- Osoby bezrobotne po 50 roku życia – grupa ta składa się w większości z osób, które przez wiele lat były zatrudnione w jednym zakładzie pracy, nierzadko na jednym stanowisku, po czym straciły pracę i trudno im aktualnie znaleźć zatrudnienie. Grupa ta składa się z osób, które swoje wykształcenie i przygotowanie zawodowe odebrały jeszcze w warunkach systemu PRL i do dziś pomimo zmian zaistniałych w wyniku transformacji ustrojowej, trudno im przyzwyczaić się do nowych warunków wolnorynkowych. Kwalifikacje zawodowe członków tej grupy zawodowej są często zdezaktualizowane, a wśród pracodawców występuje swego rodzaju stygmatyzacja dotycząca oceny przydatności do pracy osób w wieku 50+.

- Osoby niepełnosprawne – to grupa bardzo zróżnicowana w zależności od stopnia swej niepełnosprawności. Wyróżnić można trzy stopnie niepełnosprawności: lekki, umiarkowany i znaczny. Dla osób niepełnosprawnych w wielu przypadkach największymi barierami prowadzącymi do wykluczenia społecznego są bariery architektoniczne.

Poza wyżej wymienionymi osobami w grupie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym znajdują się również:

- Osoby uzależnione od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych;
- Bezdomni;
- Opuszczający więzienia;
- Kobiety powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich lub wychowawczych.

We wszystkich powyżej wymienionych grupach możemy odnaleźć jeden wspólny aspekt wykluczenia społecznego, którym są zbyt niskie dochody na zaspokojenie bieżących potrzeb życiowych. Pozostawanie w długotrwałym braku środków do życia nie rzadko prowadzi do wycofania się z życia lokalnej społeczności.

Proces wykluczenia społecznego powoduje, że osoby, rodziny i grupy społeczne funkcjonują na marginesie życia społecznego z różnych przyczyn tj.: braku pracy, trudnej sytuacji materialnej, braku lub niskich kwalifikacji zawodowych, niepełnosprawności lub długotrwałej choroby, uzależnień, starości, splotu innych trudności życiowych lub braku odpowiednich wzorców.

Osoby znajdujące się w sytuacji zagrożenia społecznego z czasem przyzwyczajają się do swojej sytuacji i stają się bierni, nie poszukują żadnych możliwości wyjścia z trudnej sytuacji życiowej. Takie osoby tracą wiarę w siebie, zamykają się w sobie, izolują od otoczenia, mają niskie poczucie własnej wartości. Sytuacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wpływa niekorzystnie na funkcjonowanie całej rodziny, ponieważ pojawiają się konflikty, słabną więzi i wzajemne relacje oraz rośnie zagrożenie patologią (np. przemoc).

Dlatego też patrząc przez pryzmat problemów lokalnej społeczności niezbędne jest podejmowanie wszelkich działań mających na celu zapobieganie powstawania zjawiska wykluczenia społecznego. Działania podejmowane przez instytucje społeczne na rzecz walki z wykluczeniem społecznym winny być ukierunkowane na kompleksowym wspieraniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym tj.: bezrobotnym, niepełnosprawnym, starszym, niewydolnym materialnie, bezdomnym, uzależnionym i innym znajdującym się w kryzysie.

7. Gospodarstwa domowe z problemem ubóstwa.

Ubóstwo definiuje się w różnorodny sposób. Jedną z definicji brzmi: brak dostatecznych środków materialnych do życia, bieda, niedostatek. Kolejną definicją wiąże ubóstwo z potrzebami, określając je jako zjawisko społeczne, polegające na braku dostatecznych środków materialnych dla zaspokojenia potrzeb życiowych jednostki lub rodziny. Kwestia ubóstwa określana jest w kategoriach absolutnych lub względnych. Przy pojęciu absolutnym jako kryterium ubóstwa przyjmuje się warunki materialne, nie

zapewniające zaspokojenia minimalnych potrzeb człowieka. Przy pojęciu względnym ubóstwo utożsamia się z nadmiernymi różnicami w poziomie życia.

Według publikacji Głównego Urzędu Statystycznego pn. „Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS”, Warszawa 2013 do najbardziej zauważalnych należy zaliczyć (zaobserwowany niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa) wzrost zagrożenia ubóstwem wśród rodzin niepełnych, a także w gospodarstwach domowych z dziećmi niepełnosprawnymi oraz spadek zagrożenia ubóstwem w gospodarstwach rolników co jednak spowodowane jest udzielanym wsparciem z Unii Europejskiej.

Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim gospodarstwa domowe z osobami bezrobotnymi oraz rodziny wielodzietne i niepełnosprawni. Czynnikiem silnie różnicującym zagrożenie ubóstwem jest poziom wykształcenia. Jeśli jedna z osób w gospodarstwie domowym posiada wyższe wykształcenie to rodzina ta w praktyce nie jest zagrożona ubóstwem skrajnym.

W gminie Raków głównym powodem warunkującym ubóstwo jest brak miejsc pracy oraz niewystarczające wykształcenie. Pośredni wpływ na taki stan rzeczy mają również takie czynniki jak: sytuacja zdrowotna, uzależnienia, mała liczba przedsiębiorstw i zakładów pracy, niewielki areal gospodarstw rolnych i słabo urodzajne gleby.

Ubóstwo jest traktowane jako główna przyczyna sytuacji wymagających pomocy społecznej. Brak pracy, utrata zasiłku dla bezrobotnych uniemożliwiają zarobkowanie, a dodatkowo pozostawanie w bezrobociu przez kilka lat, zmniejsza szanse na ponowne zatrudnienie. Wykonywanie zaś niskopłatnej pracy również nie zabezpiecza dochodu rodziny na wystarczającym poziomie.

Brak wystarczających środków finansowych utrudnia zaspokojenie bieżących potrzeb rodziny oraz wymusza rezygnację z kształcenia dzieci na wyższym poziomie a także stanowi barierę w wychodzeniu z choroby. Drastyczny spadek poziomu życia rodziny może powodować powstawanie kolejnych niekorzystnych zjawisk takich jak: alkoholizm, przemoc w rodzinie, osłabienie więzi rodzinnych czy nawet przestępczość. Niepokojącym zjawiskiem jest dziedziczenie biedy.

Poniższe tabele prezentują statystykę dotyczącą liczby rodzin korzystających w 2013 r. z pomocy społecznej ze względu na ustawowe kryterium dochodowe.

Tabela 39. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.

Gmina Raków	Rodziny ogółem						
	Ogółem	o liczbie osób					
		1	2	3	4	5	6 i więcej
		Dochód miesięczny 542 zł i poniżej		Dochód miesięczny 456 zł i poniżej			
	402	106	40	69	82	69	36

Źródło: System informatyczny pomost (mężczyzna w wieku 25-60 lat, kobieta w wieku 25-60 lat).

Korzystających z pomocy społecznej były 402 rodziny, wśród których najwięcej było osób samotnie gospodarujących i rodzin 4 osobowych.

Tabela 40. Liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.

Gmina Raków	Rodziny z dziećmi							
	Ogółem	o liczbie dzieci						
		Dochód miesięczny 456 zł i poniżej						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
	212	70	82	37	13	9	1	0

Źródło: System informatyczny pomost (mężczyzna w wieku 25-60 lat, kobieta w wieku 25-60 lat).

Analizując powyżej przedstawione dane zauważyć można, iż największą grupę korzystających z pomocy stanowią rodziny z dwójką dzieci.

Tabela 41. Liczba rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.

Gmina Raków	Rodziny niepełne					
	Ogółem	o liczbie dzieci				
		Dochód miesięczny 456 zł i poniżej				
		1	2	3	4	5 i więcej
	36	22	9	5	0	0

Źródło: System informatyczny pomost (mężczyzna w wieku 25-60 lat, kobieta w wieku 25-60 lat).

Rodziny niepełne stanowią 9% wszystkich rodzin korzystających z pomocy GOPS.

Tabela 42. Liczba rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.

Gmina Raków	Rodziny emerytów i rencistów					
	Ogółem	O liczbie osób				
		1	2	3	4 i więcej	
		Dochód miesięczny 542 zł i poniżej		Dochód miesięczny 456 zł i poniżej		
	19	7		3	5	4

Źródło informacji: System informatyczny pomost (mężczyzna w wieku 25-60 lat, kobieta w wieku 25-60 lat).

Najmniejszą grupę stanowią rodziny składające się z osób pobierających świadczenia emerytalne lub rentowe.

8. Bezdomność

Bezdomność jest przede wszystkim problemem indywidualnym. Jak mało co, oznaczać może samotność, fizyczne niebezpieczeństwo, chłód, brud, głód, balansowanie na

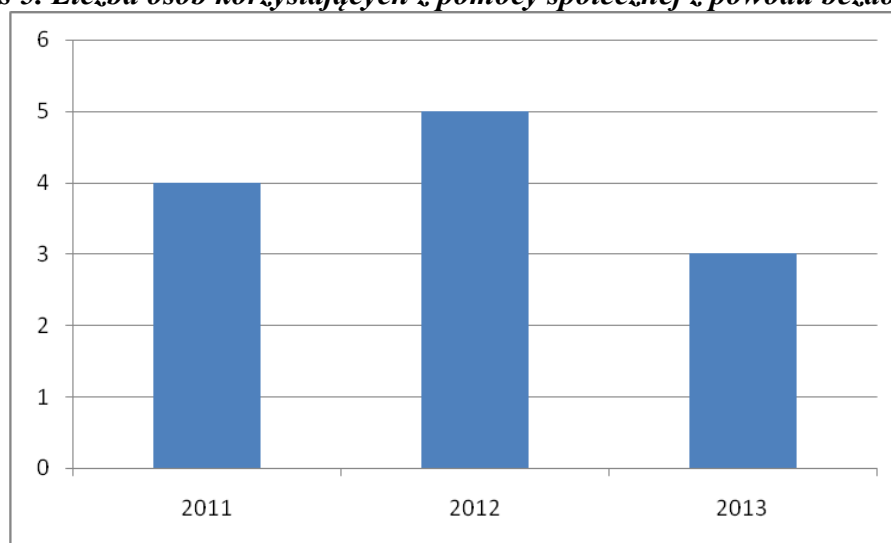
krawędzi choroby psychicznej. Jest jedynym z tych ekstremalnych przejawów ludzkiego życia, które egzystencję ludzką mogą zdegradować czy wręcz unicestwić.

Przyczyny bezdomności:

- pogłębiające się ubóstwo pewnych warstw społecznych;
- utrata pracy;
- brak lub zniszczenie więzi rodzinnych (rozpad rodziny);
- alkoholizm i inne uzależnienia;
- eksmisje, opuszczenie zakładu karnego przy braku możliwości powrotu do mieszkania.

Bezdomność jako powód trudnej sytuacji życiowej była podstawą przyznania świadczeń z pomocy społecznej. Bezdomni z terenu gminy Raków umieszczani są w schroniskach (zwłaszcza na okres zimowy). Osoby bezdomne korzystają z zasiłków celowych na zaspokojenie niezbędnych potrzeb (głównie zakup leków i żywności), pośrednictwa w poszukiwaniu pracy i pracy socjalnej świadczonej na ich rzecz (kompletowanie wniosków o ustalenie stopnia niepełnosprawności, aktywizowanie zawodowe). Ponadto w okresie zimowym zapewnienie ciepłego posiłku oraz odzieży stosownej do pory roku.

Wykres 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezdomności.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS za lata 2011-2013

9. Zjawisko przemocy w rodzinie

Jeszcze do niedawna twierdzono, że przemoc domowa występuje rzadko i wyłącznie w rodzinach patologicznych, a agresję pomiędzy członkami rodziny uważano za jedną z wielu normalnych form zachowania w codziennym życiu.

Przemoc domowa zdefiniowana jednoznacznie jako zachowania negatywne o dużej szkodliwości społecznej, może być zarówno skutkiem jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy definiuje przemoc w rodzinie jako jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie

naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Z punktu widzenia prawa przemoc w rodzinie to przestępstwo. Dokonywana w zaciszu domowym przemoc jest tym groźniejsza dla kondycji rodziny, im dłużej trwa i nie spotyka się z absolutną negacją i skutecznym powstrzymaniem. Jej przejawem może być przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna oraz zaniedbanie. Stosowana może być zarówno wobec rodziców, czy dziadków jak i wobec małżonków, a także wobec dzieci czy rodzeństwa. Jest problemem trudnym do badania z wielu powodów, pośród których wstyd, niewiedza i bezradność ofiar są czynnikami dominującymi.

Warunkami skutecznego przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest objęcie kompleksową pomocą ofiar, zwłaszcza dzieci i młodzieży, w tym długofalowe oddziaływanie niwelujące głębokie urazy, pozwalające na pełnowartościowe uczestnictwo w życiu społecznym oraz skuteczne powstrzymania sprawców i ich resocjalizacja.

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2011 roku powołany został Gminny Zespół Interdyscyplinarny, w skład którego wchodzi przedstawiciele: Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminnego Ośrodka Zdrowia, placówek oświatowych, Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Rakowskiej i Regionu Świętokrzyskiego, Gminnego Towarzystwa Sportowego oraz kurator sądowy.

Powołany Zespół Interdyscyplinarny to grupa współpracujących ze sobą profesjonalistów, która działa w sposób skoordynowany w celu skutecznego reagowania na informacje o przemoc w rodzinie.

Zadania Zespołu określone są w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, które obejmują:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zespół Interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach.

Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą.

Tabela 43. Ilość założonych „Niebieskich kart” w gminie Raków w latach 2012-2013.

Rok	Ilość założonych kart
2012	2
2013	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego.

V. DOMINUJĄCE PROBLEMY SPOŁECZNE

1. Bezrobocie

Kwestia długotrwałego bezrobocia jest jednym z czynników charakteryzujących bezrobocie w Polsce oraz determinujących politykę rynku pracy. Trwałe bezrobocie, które dotyka ponad połowę populacji bezrobotnych (51,6%) pomimo lepszej koniunktury na rynku pracy stanowi wciąż duże wyzwanie dla publicznych służb zatrudnienia oraz organizacji pozarządowych działających w obszarze rynku pracy.

Aby przedstawić pełen obraz polskiego bezrobocia nie należy również zapomnieć o takich kwestiach jak:

- wysoki udział osób o niskich kwalifikacjach i niskim poziomie wykształcenia;
- wysoki odsetek wśród bezrobotnych ludzi młodych;
- widoczne zróżnicowanie regionalne;
- niski wskaźnik zatrudnienia.

Za osobę bezrobotną uznaje się osobę, która nie jest zatrudniona i nie wykonuje innej pracy, jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej.

Podstawowy akt prawny regulujący zadania państwa w zakresie polityki rynku pracy to ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, która określa zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej.

Polityka rynku pracy jest klasyfikowana jako:

- polityka pasywna, czyli różne formy zasiłków dla bezrobotnych, która polega na działaniach o charakterze osłonowym;
- polityka aktywna polegająca na podnoszeniu kwalifikacji zawodowych bezrobotnych, tworzeniu programów aktywizacyjnych oraz systemu różnego rodzaju zachęt dla pracodawców do zatrudnienia subsydiowanego, czyli współfinansowanego przez państwo (np. prace interwencyjne, roboty publiczne, itp.).

Bezrobocie ze względu na długość czasu pozostawania bez pracy dzieli się na:

- bezrobocie długookresowe, które dotyczy osób pozostających bez pracy od 6 do 12 miesięcy;
- bezrobocie długotrwałe, trwające powyżej 12 miesięcy.

Ze statystyki publicznej wynika, że osobami najbardziej narażonymi na długotrwałe bezrobocie są osoby starsze oraz o niższych kwalifikacjach. Rozpatrując bezrobocie (szczególnie bezrobocie długotrwałe) należy rozpatrywać je jako kwestię nie tylko ekonomiczną powodującą określone negatywne skutki finansowe związane z utratą stałego dochodu, ale również kwestią społeczną. Izolacja to stopniowe wycofanie się z życia społecznego, frustracja i rozgoryczenie wpływają negatywnie nie tylko na osobę bezrobotną, ale również na pozostałych członków rodziny. W wypadku osób długotrwałe

bezrobotnych utrata prawa do zasiłku oraz indywidualnych oszczędności może wiązać się z koniecznością skorzystania ze świadczeń z pomocy społecznej.

Za podstawowe społeczne skutki bezrobocia długotrwałego można uznać:

- degradację pozycji społecznej;
- degradację pozycji ekonomicznej;
- zniekształcenie i zaburzenie procesu aktywizacji zawodowej (osoby młode).

Publiczne służby zatrudnienia tworzą organy zatrudnienia wraz z powiatowymi i wojewódzkimi urzędami pracy, które udzielają kompleksowego wsparcia osobom bezrobotnym oraz osobom poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia. Informują osoby bezrobotne o ich prawach i obowiązkach.

Bezrobocie wymienione w art. 7 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej jako jedna z przesłanek uprawniających do korzystania ze świadczeń z pomocy społecznej. Zdecydowana ilość badań wskazuje na bezrobocie (szczególnie bezrobocie długotrwałe) jako główną przyczynę ubóstwa oraz wykluczenia społecznego osób i rodzin. Głównymi formami pomocy dla osób bezrobotnych zgodnie z ustawą o pomocy społecznej są: zasiłek okresowy, zasiłek celowy oraz pomoc w naturze.

Osoby bezrobotne mogą też korzystać z różnego rodzaju świadczeń o charakterze niepieniężnym, takich jak praca socjalna czy poradnictwo specjalistyczne. Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny, czyli pisemną umowę zawartą z osobą ubiegającą się o pomoc w celu określenia działań podejmowanych przez nią, aby przezwyciężyć trudną sytuację życiową. Pomoc dla osób bezrobotnych w ramach kontraktów socjalnych to: określenie sposobów aktywizacji zawodowej, wizyty w powiatowym urzędzie pracy czy klubie pracy itp. Aktywizacja zawodowa i wsparcie dla osób bezrobotnych są regulowane w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz realizowane przez wyspecjalizowane służby zatrudnienia, natomiast pomoc społeczna pełni rolę uzupełniającą, jakkolwiek pojawiły się instrumenty z pogranicza pomocy społecznej i rynku pracy adresowane właśnie do beneficjentów pomocy społecznej posiadających status osób bezrobotnych.

Formy wsparcia dla osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej to nie tylko przyznawane zasiłki, ale również:

- skierowanie do uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez Centra Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, Zakładów Aktywizacji Zawodowej;
- pomoc w zakładaniu spółdzielni socjalnych;
- wszechstronna aktywizacja i integracja społeczno – zawodowa;
- organizowanie prac społecznie – użytecznych.

Osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej mogą skorzystać z instrumentu reintegracji społeczno – zawodowej w formie prac społecznie – użytecznych. Jest to rodzaj prac, które mogą wykonywać osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej w wymiarze do 10 godzin tygodniowo, organizowane przez gminę w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej.

**Tabela 44. Rodziny korzystające z pomocy GOPS w latach 2011-2013
w powodu bezrobocia.**

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezrobocia		
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Ogólna liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej
2011	138	413	403
2012	234	866	384
2013	182	618	402

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS w Rakowie.

Analizując powyższe dane możemy zauważyć, iż największą grupę rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia stanowiło 234 rodzin w roku 2012, tj. 60,93% w stosunku do ogólnej liczby rodzin w badanym roku. W 2013 r. nastąpiło zmniejszenie się tej liczby do 182 rodzin, co stanowiło 45,27% ogólnej liczby rodzin korzystającej z pomocy społecznej.

Zmniejszenie się liczby rodzin korzystających z pomocy z powodu bezrobocia spowodowane było podjęciem przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakowie szeroko pojętych działań aktywizacyjno – motywacyjnych we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach. Działaniami aktywizacyjno – motywacyjnymi było: wsparcie doradztwa zawodowego, kierowanie na szkolenia i kursy podnoszące dotychczasowe kwalifikacje osób bezrobotnych oraz ich doksztalcanie, a także kierowanie do Centrów Integracji Społecznej i inne.

2. Niepełnosprawność

Mówiąc o osobach niepełnosprawnych; Ośrodek Pomocy Społecznej wymienia osoby posiadające stopień niepełnosprawności orzeczony przez Zespół ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności, komisje: ZUS, KRUS, jak również wymienia inne osoby z dysfunkcjami fizycznymi, psychicznymi i umysłowymi. Za niepełnosprawne należy uznać osoby, których stan fizyczny, psychiczny i umysłowy powoduje trwale lub okresowe utrudnienia, ogranicza bądź uniemożliwia pełnienie ról i zadań społecznych na poziomie powszechnie przyjętych kryteriów.

Obserwacje pracowników socjalnych Ośrodka pozwalają stwierdzić, że sytuacja tej grupy osób jest bardzo trudna. Choroba i niepełnosprawność to czynniki, które prowadzą do pogorszenia kondycji finansowej każdej rodziny bez względu na jej przynależność społeczno – zawodową i miejsce zamieszkania. Przyczyną takiej sytuacji, z jednej strony są wydatki na leczenie, rehabilitację i różnego typu świadczenia, a z drugiej strony – ograniczenie dochodów – utrata pracy i renta inwalidzka osoby niepełnosprawnej oraz ograniczenie aktywności zawodowej i możliwości zarobkowych innych członków rodziny zobowiązanych do świadczeń opiekuńczych.

Niepełnosprawność najbardziej uderza w finansową i emocjonalną stronę rodziny. Rodzina w takiej sytuacji wymaga pomocy, wszechstronnej, maksymalnie zindywidualizowanej i dostosowanej do jej potrzeb. Sama rodzina wymaga wzmocnienia psychicznego, bo to ona zapewnia najwszechstronniej i w sposób ciągły poznawanie potrzeb duchowych. To rodzina niezależnie od charakteru dokonujących się zmian w życiu społecznym, z natury broni godności oraz podmiotowości prawnej swoich członków. W zetknięciu z niepełnosprawnością jednego ze swoich członków, w rodzinie musi dokonać się ogromny proces, którego zasadniczym elementem jest osobista przemiana oraz właściwa relacja grupy podstawowej. Szczególnie trudna sytuacja rysuje się w rodzinie wychowującej nieletnie, niepełnosprawne dziecko. Często rodzice po uzyskaniu informacji, że właśnie ich dziecko jest niepełnosprawne, przeżywają bardzo silne, negatywne emocje. W rezultacie ulegają zakłóceniu (czasami bardzo poważnemu) relacje między członkami rodziny, szczególnie zaś między małżonkami oraz między rodzicami, a niepełnosprawnym dzieckiem.

Podstawowym problemem niepełnosprawnych w Gminie Raków są:

- bariery architektoniczne;
- niedostateczne zaopatrzenie chorych w sprzęt ortopedyczny i rehabilitacyjny;
- mało rozpowszechniona i niedoceniona potrzeb stosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności udogodnień technicznych w domu chorego;
- mała liczba organizacji pozarządowych zajmujących się sprawami osób niepełnosprawnych;
- zbyt mała liczba miejsc pracy dla niepełnosprawnych;
- brak placówki dziennego pobytu dla osób niepełnosprawnych.

Tabela 45. Rodziny korzystające z pomocy GOPS w formie zasiłku stałego w latach 2011-2013.

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy w formie zasiłku stałego		
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Ogólna liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej
2011	64	96	403
2012	64	96	384
2013	72	103	402

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS w Rakowie.

W związku z powyżej przedstawionymi danymi GOPS w latach 2011-2013 udzielał pomocy osobom niepełnosprawnym w formie zasiłku stałego na podstawie orzeczenia

o stopniu niepełnosprawności oraz obejmował wsparciem osoby niepełnosprawne poprzez realizowaną pracę socjalną.

Analizując dane, w poszczególnych latach pomoc w formie zasiłku stałego objęto: 64 rodzin w roku 2011, co stanowi 15,88% ogólnej liczby rodzin korzystających; w 2012 r. liczba rodzin korzystających z pomocy w formie zasiłku stałego nie uległa zmianie, jednakże udział procentowy w stosunku do ogólnej liczby rodzin korzystających wynosił 16,66% - udział ten zwiększył się ze względu na zmniejszenie się w roku 2012 ogólnej liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej. Natomiast w 2013 r. liczba rodzin korzystających w formie zasiłku stałego zwiększyła się w stosunku do lat poprzednich o ok. 11%. W badanym roku liczba w/w rodzin wynosiła 72, co stanowi 17,91% ogólnej liczby rodzin korzystających z pomocy. Obserwując przedstawione dane zauważa się stopniowy wzrost osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej.

Formami pomocy dla osób niepełnosprawnych są przyznawane w latach 2011-2013 świadczenia pielęgnacyjne oraz od 01.07.2013 r. zgodnie z art. 16a ustawy o świadczeniach rodzinnych specjalny zasiłek opiekuńczy.

Tabela 46. Rodziny korzystające z pomocy GOPS w formie świadczenia pielęgnacyjnego i specjalnego zasiłku opiekuńczego w latach 2011-2013.

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy w formie świadczenia pielęgnacyjnego i specjalnego zasiłku opiekuńczego		
	Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pielęgnacyjnych	Liczba rodzin korzystających ze specjalnego zasiłku opiekuńczego	Liczba osób w rodzinach
2011	47	0	150
2012	100	0	160
2013	100	8	250

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS w Rakowie.

W powyższej tabeli przedstawione zostały dane dotyczące liczby rodzin korzystających z pomocy w formie świadczenia pielęgnacyjnego i specjalnego zasiłku opiekuńczego.

Istotą działań pomocy społecznej jest takie wsparcie, aby osoby niepełnosprawne mogły samodzielnie funkcjonować w środowisku, mając możliwość zaspokojenia podstawowych potrzeb, aktywność społeczną, realizację ról społecznych.

3. Problemy zdrowotne

Ustawa o samorządzie gminnym umieściła wśród zadań własnych gminy zaspokajanie potrzeb wspólnoty terytorialnej z zakresu ochrony zdrowia. Od dziesięcioleci rozwiązywanie problemów zdrowotnych zdominowane było przez podejście biomedyczne, z którego wynika znaczna koncentracja na chorobach i zaburzeniach stanu zdrowia. Stosunkowo niedawno biomedyczne traktowanie problemów zdrowotnych uzupełniono ujęciem behawioralnym, przynoszącym ze sobą zainteresowanie czynnikami ryzyka chorób. Istnieje coraz więcej dowodów wskazujących na istotną rolę czynników społeczno-gospodarczych w kształtowaniu ludzkich szans na zdrowie. Ludzie, którzy znajdują się na dole drabiny społecznej mają dwukrotnie większą szansę zachorowania na poważną chorobę oraz na przedwczesną śmierć, niż osoby znajdujące się na jej szczycie.

Niski poziom wykształcenia, złe warunki materialne, złe warunki mieszkaniowe, brak bezpieczeństwa w sferze zatrudnienia, brak wsparcia społecznego, to tylko niektóre z czynników odgrywających tu dużą rolę. Izolacja społeczna i wykluczenie ze społeczności, które najczęściej przydarzają się ludziom starym i chorym, inwalidom, byłym więźniom, czy pacjentom szpitali psychiatrycznych są istotnie związane z większym ryzykiem przedwczesnej śmierci, a także gorszymi szansami na przeżycie np. ataku serca. Osoby, które doświadczają mniejszego wsparcia emocjonalnego w ramach kontaktów z innymi, mają większą szansę na zaburzenia zdrowia psychicznego, wyższy poziom niepełnosprawności w razie wystąpienia choroby przewlekłej, a kobiety należące do tej kategorii - większą szansę na wystąpienie powikłań w okresie ciąży.

Dostęp do powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego jest w Polsce dość szeroki, jednak nie jest równy dla wszystkich kategorii społecznych. Brak dostępu do świadczeń zdrowotnych dla osób narażonych na wykluczenie społeczne dotyczy profilaktyki (badań okresowych oraz braku kontynuacji leczenia), np. po udzielonej pomocy medycznej (konieczność rekonwalescencji i rehabilitacji), czy przy długotrwałych procesach leczenia (konieczność zakupu większej ilości leków).

Długotrwała choroba i niepełnosprawność stanowią w Polsce bardzo istotny czynnik wykluczenia społecznego. Jak podaje portal www.rynekzdrowia.pl w dalszym ciągu rośnie poziom współpłacenia pacjenta za leki refundowane. W I kwartale 2011 r. wynosił on 37,9%, a po wprowadzeniu reformy w I kwartale 2012 r. wzrósł do 39,1%; w I kwartale 2013 r., wyniósł 40,3%. Rynek leków nier refundowanych wzrósł o 12% do poziomu 1,3 mld zł, licząc w cenach detalicznych brutto, a rynek leków wydawanych bez recepty wzrósł o 17,8% do poziomu 1,7 mld zł, licząc w cenach detalicznych brutto.

Na wzrost poziomu współpłacenia pacjenta za leki refundowane wpływ mają rosnące wydatki na leki refundowane kupowane ze 100-proc. odpłatnością, czyli bez refundacji. W I kwartale 2012 r. na zakup tych leków pacjenci wydali 150 mln zł, co stanowiło 16% całkowitych wydatków pacjenta na leki podlegające refundacji.

Polityka zdrowotna musi być związana ze społecznymi i gospodarczymi determinantami zdrowia. Dokonać tego można poprzez promocję zdrowia rozumianą jako proces umożliwiający ludziom zwiększenie kontroli nad własnym zdrowiem oraz jego poprawę. Zdrowie w definicji przyjętej przez Światową Organizację Zdrowia określa się jako stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego. Zdrowie to zdolność pełnienia ról społecznych, adaptacji do zmian środowiska i radzenia sobie z tymi zmianami. Zdrowie jest wartością, dzięki której jednostka lub grupa społeczna może realizować swoje aspiracje i potrzebę osiągnięcia satysfakcji oraz zmienić środowisko

i radzić sobie z nim; zasobem /bogactwem/ dla społeczeństwa gwarantującym jego rozwój, gdyż zdrowe społeczeństwo może tworzyć dobra materialne i kulturowe, rozwijać się, osiągać odpowiednią jakość życia; środkiem do osiągnięcia lepszej jakości życia, którą należy tu rozumieć jako sprawne funkcjonowanie do późnej starości, większej wydajności i lepszych zarobków. We wszystkich okresach życia zdrowie należy chronić, czyli zapobiegać chorobom poprzez profilaktykę; doskonalić, pomnażać potencjał zdrowia poprzez promocję zdrowia; przywracać, gdy pojawi się choroba, poprzez leczenie i rehabilitację.

Polityka zdrowotna i wynikająca z niej promocja zdrowia jako jedno z najważniejszych działań na rzecz lokalnego rozwoju, zamyka się w następujących obszarach działań:

- budowanie zdrowotnej polityki publicznej,
- tworzenie środowiska życia i pracy sprzyjającego zdrowiu,
- zachęcanie całego społeczeństwa do działania na rzecz zdrowia,
- rozwijanie indywidualnych umiejętności służących zdrowiu,
- reorientacja służby zdrowia.

Podstawowa opieka zdrowotna jest głównym ogniwem systemu opieki zdrowotnej, lokalnego społeczeństwa. Jest podstawowym miejscem kontaktu pacjent - pracownik służby zdrowia oraz miejscem podejmowania działań zapobiegających zagrożeniom zdrowotnym z udziałem lokalnej społeczności i samorządu, miejscem kreowania postaw prozdrowotnych wśród mieszkańców i w większości przypadków - miejscem początku indywidualnych działań zdrowotnych w stosunku do odbiorców świadczeń.

Taka rola podstawowej opieki zdrowotnej w systemie ochrony zdrowia jest zbieżna ze współczesnym podejściem strategii ochrony zdrowia reprezentowanym przez Światową Organizację Zdrowia oraz zgodna z Narodowym Planem Zdrowia.

Tabela 47. Pacjenci objęci podstawową opieką lekarską według schorzeń w Ośrodkach Zdrowia w Rakowie i w Filii Ośrodka w Ociesekach w latach 2011-2013.

Lp.	Rodzaj schorzenia	Liczba pacjentów objętych opieką lekarską w/g schorzeń		
		rok 2011	rok 2012	rok 2013
1	Gruźlica	0	0	0
2	Nowotwory	30	34	38
3	Choroby tarczycy	31	35	52
4	Cukrzyca	44	58	70
5	Choroby krążenia	100	138	135
6	Choroby układu oddechowego	24	25	25
7	Choroby przewodu pokarmowego	16	15	14
8	Choroby układu ruchu	48	58	55
9	Choroby układu moczowego	27	38	42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Zdrowia w Rakowie.

Najwyższy wskaźnik przyrostu zachorowań w analizowanym okresie odnotowano wśród chorych na cukrzycę. W roku 2013 wzrósł on aż o 35% w stosunku do roku 2011.

Tabela 48. Liczba udzielonych porad w Ośrodku Zdrowia w Rakowie i Filii Ośrodka w Ociesękach w latach 2011-2013.

Gminny Ośrodek Zdrowia w Rakowie			
	2011 rok	2012 rok	2013 rok
Porady ogółem	15920	16174	14881
w tym: <i>mężczyźni</i>	6492	6985	6204
<i>kobiety</i>	9428	9189	8677
Porady dla dzieci	3135	3341	3218
Porady dla osób pow. 65 lat	5460	5365	5034
Poradnia K			
Porady ogółem	1151	913	906
Porady kobiet w ciąży	136	161	134
Badania cytologiczne	59	80	88
Filia Ośrodka Zdrowia w Ociesękach			
	2011 rok	2012 rok	2013 rok
Porady ogółem	1713	761	852
w tym: <i>mężczyźni</i>	711	355	424
<i>kobiety</i>	1002	406	428
Porady dla dzieci	437	163	152
Porady dla osób pow. 65 lat	555	246	294

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Zdrowia w Rakowie.

Powyższa tabela, w części epidemiologicznej, nie może stanowić podstaw do określenia stanu zdrowia ludności gminy, a odzwierciedla jedynie spontaniczną zgłaszalność pacjentów.

Podstawowa opieka zdrowotna w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Rakowie jest w znacznej części jedynie bramą do systemu opieki zdrowotnej sprawowaną przez poradnie specjalistyczne i szpitale. Wielu pacjentów podczas leczenia różnych schorzeń nie ma kontaktu z lekarzem POZ lub kontakt ten jest sporadyczny. Dotyczy to w szczególności schorzeń psychicznych, nowotworowych, a także innych.

Z analizy danych wynika, że problemy zdrowotne 80 % mieszkańców gminy korzystających z podstawowej opieki zdrowotnej w gminie są typowe dla problemów zdrowotnych występujących w całej populacji.

Jak wynika z prognoz coraz więcej problemów zdrowotnych będzie wynikało ze starzenia się społeczeństwa i postępowania zjawiska niepełnosprawności. Pogarszać się będzie także kondycja psychiczna ludności w wyniku pojawienia się nowych zagrożeń, związanych ze zjawiskiem narastania bezrobocia, odczuwanego przez większość

mieszkańców gminy, utratą elementarnego poczucia bezpieczeństwa zawodowego i socjalnego.

W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się osoby starsze, chore, niepełnosprawne, nieprzystosowane, słabe psychicznie i biedne. Na stan zdrowia ludności istotny wpływ wywiera również jakość żywności i sposób żywienia.

Analizując dane demograficzne, biorąc po uwagę „starzenie się” ludności i inne uwarunkowania: rozwój nauk medycznych oraz zmiany zachowań zdrowotnych mieszkańców, można prognozować, że zapotrzebowanie na świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej będzie wzrastać. Aby je realizować konieczne jest dostosowanie bazy lokalowej oraz wyposażenia.

W roku 2009 zakończono remont i dostosowano budynek ośrodka zdrowia do obowiązujących przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 listopada 2006 r. W ramach wykonanych prac modernizacyjnych zostały nie tylko dostosowane do obowiązujących przepisów istniejące w budynku pomieszczenia, ale również utworzono nowe, w których między innymi swoją siedzibę ma punkt ratownictwa medycznego. W budynku została też zainstalowana winda.

W efekcie zakończonych prac uzyskano:

- likwidację barier architektonicznych, urbanistycznych w komunikowaniu się;
- rozszerzenie usług w zakresie rehabilitacji kompleksowej, promocji zdrowia i wsparcia rodzin osób niepełnosprawnych;
- zwiększenie dostępu i wyrównanie szans dostępu do usług medycznych osobom niepełnosprawnym.

Modernizacja Gminnego Ośrodka Zdrowia w Rakowie współfinansowana była ze środków PFRON (50% budżet gminy, 50% PFRON).

4. Patologie społeczne.

4.1. Alkoholizm

Skala problemów alkoholowych zależy w znacznej mierze od postaw społeczeństwa wobec alkoholu, wiedzy na temat zagrożeń wynikających z picia, a także od wielkości spożycia napojów alkoholowych. Aby zmierzyć się z problemami alkoholowymi, określić ich skalę i specyfikę, przeprowadzono na terenie gminy Raków w 2012 roku badania monitoringowe - diagnozę sytuacji lokalnej. Podstawą diagnozy zachowań związanych z alkoholem i problemów alkoholowych wśród młodzieży były anonimowe badania ankietowe przeprowadzone wśród dzieci i młodzieży ze szkół z terenu gminy Raków. Badaniem objęto 172 uczniów w następujących przedziałach wiekowych:

- klasy VI szkół podstawowych (32 uczniów)
- klasy I gimnazjalne (66 uczniów)
- klasy III gimnazjalne (74 uczniów)

Otrzymane wyniki poddano analizie statystycznej i merytorycznej. Objęła ona następujące bloki tematyczne:

- o stan zasobów
- o wiedza o alkoholu – mity i fakty
- o postawy młodzieży w stosunku do alkoholu

- skala problemów alkoholowych – zachowania alkoholowe
- postawy dorosłych a picie młodzieży
- młodzież a narkotyki
- przemoc
- uzależnienie od komputera i Internetu, cyberprzemoc.

Przy konstrukcji raportu z badań oparto się na analizie danych udostępnionych m in. przez Urząd Gminy w Rakowie, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Policję. Korzystano także z badań ankietowych realizowanych w szkołach oraz przeprowadzono sondę uliczną z udziałem 60 losowo wybranych mieszkańców gminy Raków.

Na podstawie przeprowadzonych w gminie Raków badań monitoringowych można wskazać następujące wnioski w obszarze z lokalnej diagnozy problemów alkoholowych i innych problemów społecznych:

1. Jak mieszkańcy gminy spostrzegają skalę tych problemów alkoholowych?

- a) Alkoholizm zajmuje drugie miejsce w hierarchii problemów społecznych. Wymienia go 53% badanych. Dodając do tego narkomanię (23% wskazań), uzyskamy pełny obraz zagrożenia uzależnieniami widziany oczyma dorosłych mieszkańców gminy Raków. Młodzież widzi to podobnie: alkoholizm jest na drugim miejscu (62%), a narkomania na trzecim (51%).
- b) Połowa ankietowanych uważa, że osoby pijące alkohol w ich okolicy stanowią szczególne zagrożenie dla bezpieczeństwa.

2. Czego mieszkańcy oczekują od swoich przedstawicieli w samorządzie:

- a) 96% badanych oczekuje na poziomie lokalnym działań służących ograniczeniu skali problemów alkoholowych. W tym kryje się między innymi odpowiedź na pytanie, po co potrzebny jest rzetelny gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.
- b) Zdecydowana większość badanych chce utrzymania a nawet podwyższenia do 21 lat wieku legalnego nabycia napojów alkoholowych. Za tą drugą opcją opowiada się 67% dorosłych i 9% uczniów. Oczywiście związane z tym decyzje podejmowane są na innym szczeblu, jednak powyższe fakty pokazują, że w gminie Raków istnieje dobra atmosfera do realizacji lokalnych działań profilaktycznych i terapeutycznych.

3. Jak przedstawia się skala problemów alkoholowych w gminie Raków?

- a) Według danych szacunkowych opartych na wskaźnikach wypracowanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych co piąty mieszkaniec gminy uwikłany jest w jakiś sposób (osobiście, lub przez członków rodziny) w problem alkoholowy.

4. Jakie jest zagrożenie młodzieży tymi problemami.

- a) Wśród dzisiejszych 15-16-latków nie pije alkoholu zaledwie 10% uczniów. Dla porównania, połowa dzisiejszych dorosłych mieszkańców gminy Raków podaje, że nie znało smaku alkoholu przed 18-tym rokiem życia (lub w ogóle nie pije). Do 15 roku życia po alkohol sięgnęło 22% dorosłych. Potwierdza się więc teza o wzroście zachowań ryzykownych wśród młodzieży. Co gorsza picie młodzieży przestaje być sporadycznym wyskokiem, a staje się obyczajem.

- b) Najczęściej spożywanym przez młodzież napojem alkoholowym jest piwo. Towarzyszy temu często fałszywe i szkodliwe przekonanie, że alkohol w piwie jest mniej groźny niż wódce.
- c) Uczniowie nie tylko piją, ale i upijają się. Pijany już był co ósmy uczeń klasy szóstej, co piąty uczeń klasy I gimnazjum i 66% uczniów klas III gimnazjum.
- d) Co szósty szóstoklasista, co piąty uczeń klasy I gimnazjum i 42% uczniów III klas gimnazjum uczestniczyło w kłótni, sprzeczce lub bójkę z powodu alkoholu.
- e) Niepokojąco wygląda także analiza motywów picia. Wielu młodych ludzi sięga po alkohol już nawet nie po to, aby się zabawić czy rozerwać, lecz traktując picie jako lekarstwo na problemy i smutki. Skraca to drogę do uzależnienia, nie daje bowiem możliwości realnego zmierzenia się z problemami.

5. Na ile postawy dorosłych wpływają na zachowania alkoholowe młodzieży?

- a) Prawie w co trzecim przypadku osobami, które po raz pierwszy poczęstowały młodego człowieka alkoholem byli dorośli – często rodzice.
- b) Jednocześnie 25% uczniów było świadkiem przykrew sytuacji w życiu rodzinnym spowodowanej przez alkohol.
- c) Młodzi ludzie nie mają też problemu z omijaniem zakazu sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim.
- d) Gdy zapytamy gdzie młodzież najczęściej spożywa alkohol, to okaże się, że w domu, na dyskotecę. A co w tym czasie robią dorośli?

6. Tak wygląda skala problemów. Warto jednak podkreślić, że wobec tych problemów nie jesteśmy bezradni. W gminie Raków od wielu lat realizuje się działania w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Są to np. działania w ramach:

- a) Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Osoby uzależnione i wyrządzające swoim piciem poważne szkody społeczne niechące się poddać leczeniu mogą być zgłoszone do komisji celem wszczęcia procedury sądowej zobowiązującej do leczenia odwykowego. W 2011 r. do Komisji złożono 15 wniosków o stwierdzenie symptomów choroby alkoholowej (10 spraw skierowano do sądu). W 2012 r. do Komisji złożono 24 wnioski (10 spraw skierowano do Sądu). W 2013 r. do Komisji złożono 14 wniosków (4 sprawy skierowano do Sądu).
- b) Działania konsultacyjno-informacyjne, grupy samopomocowe:
 - osoby z problemem alkoholowym otrzymują pomoc w punkcie informacyjno-konsultacyjnym znajdującym się w GOZ w Rakowie. W 2011 r. udzielono 69 porad dla 31 osób. W 2012 r. udzielono 64 porad dla 28 osób, a w 2013 r. udzielono 53 porady dla 30 osób.
- c) Oddziaływania profilaktyczne:
 - wielu uczniów uczestniczyło w 2011, 2012 oraz 2013 roku w programach profilaktyki uzależnień, w tym w 2013 roku realizowany był program uniwersalnej profilaktyki używania substancji psychoaktywnych „UNPLUGGED” (alkohol, tytoń, narkotyki) wśród 135 uczniów gimnazjum (kl. I i II).

7. W związku z tymi działaniami warto spytać: Czy w dynamice problemów alkoholowych istnieją jakieś pozytywne tendencje? Odpowiedź brzmi: TAK.

- a) 71% badanych mieszkańców coraz częściej styka się z osobami, które zostały abstynentami lub przynajmniej piją w sposób mniej destrukcyjny niż dawniej.

- b) Według wielu badanych (58%) zmniejsza się picie alkoholu w pracy.
- c) Zmieniają się preferencje alkoholowe. Napoje spirytusowe są często zastępowane napojami o niskiej zawartości alkoholu.
- d) 62% badanych wiedziałoby gdzie szukać pomocy, gdyby ktoś z ich bliskich miał problemy z alkoholem.
- e) Wzrasta także zaufanie do działań związanych z rozwiązywaniem problemów alkoholowych. 75% badanych wierzy w skuteczność leczenia odwykowego.

8. I jeszcze bardzo istotna sprawa. Jaka rolę w animacji tych wszystkich pozytywnych zmian mają działania lokalne? Zdaniem badanych mieszkańców gminy Raków – bardzo dużą. Docenia to co trzecia z osób badanych.

W skali krajowej zaobserwowano znaczące zmniejszenie spożycia alkoholu na głowę mieszkańca. Według danych GUS, jeszcze przed kilkunastu laty było to 11 litrów czystego alkoholu na jedną osobę – dziś spożycie wynosi ponad 9 litrów na osobę i od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Przy obserwowanym obecnie w kraju spadku spożycia alkoholu na jednego mieszkańca istnieje jednocześnie tendencja odwrotna dotycząca alkoholu wśród młodzieży. Obniża się wiek inicjacji alkoholowej, zanikają postawy abstynenckie, coraz więcej ludzi ma kontakt z alkoholem i to wcale nie sporadyczny.

Statystyki ogólnokrajowe mówią:

- o 70% - 85% dzieci ze szkół podstawowych piło już alkohol (w tym 20% 11-latków). Od połowy lat 80-tych w grupie 15-latków odnotowano prawie trzykrotny spadek liczby abstynentów (obecnie 10%);
- o wiek pierwszych kontaktów z alkoholem wynosi obecnie 11 – 12 lat;
- o zacierają się różnice pomiędzy chłopcami i dziewczętami w częstości podejmowania prób picia alkoholu. Do picia wina przyznaje się 44% 15-letnich chłopców i 42% 15-letnich dziewcząt. Do picia wódki przyznaje się 53% 15-letnich chłopców i 39% 15-letnich dziewcząt;
- o połowa dorosłych Polaków uważa, że picie alkoholu przez młodzież jest poważnym problemem społecznym (zaraz za bezrobociem i spadkiem stopy życiowej).

Mieszkańcy gminy Raków zdecydowanie częściej spożywają napoje z niższą zawartością alkoholu (piwo i wino), niż wódkę i jest to przewaga dosyć znacząca. Jest to tendencja korzystna, oczywiście o ile nie wynika jedynie z bezwzględnego wzrostu spożycia piwa. Należy także wziąć pod uwagę fakt, że spożywanie wina w wielu przypadkach nie jest wynikiem ukształtowania takich preferencji, lecz jest uwarunkowane niską ceną „win” rodzimej produkcji.

Jak widać, najpopularniejszym napojem alkoholowym wśród uczniów szkół gminy Raków jest piwo. Można na to patrzeć z dwóch stron. Stanowi ono niewątpliwie mniejsze zagrożenie wczesnym uzależnieniem niż wino, czy wódka. Jednakże tendencja ta świadczyć może (i niejednokrotnie świadczy) o traktowaniu przez młodzież (i nie tylko przez młodzież) piwa, nie jako alkoholu, lecz jako niegroźnego napoju orzeźwiającego. Jest to bardzo niepokojąca tendencja.

Wokół zachowań alkoholowych narosło wiele mitów. Opierają się one na fałszywych przekonaniach i półprawdach. Funkcjonowanie ich w obiegu społecznym stwarza duże zagrożenia, gdyż utrudnia dostrzeżenie realnych niebezpieczeństw

związanych z nadużywaniem alkoholu. Dlatego tak istotne jest dostarczanie rzetelnej wiedzy na ten temat. Młodych ludzi poproszono o ustosunkowanie się, czy stwierdzenie: „Alkohol w piwie jest inny i mniej groźny niż w wódce” jest prawdziwe czy fałszywe. Oto odpowiedzi:

	Prawdziwe	Fałszywe
Szkoły podstawowe – kl. VI	59 %	41 %
Gimnazja – kl. I	53 %	47 %
Gimnazja – kl. III	61 %	39 %

Odpowiedź prawidłowa brzmi oczywiście, że jest to twierdzenie fałszywe. Alkohol w piwie jest taki sam jak w wódce. W niektórych krajach ponad połowa osób uzależnionych piła przede wszystkim piwo. Upijanie się przy pomocy piwa i wina trwa dłużej, ale jest bardziej zwodnicze i łatwiej wciąga nowych konsumentów – młodzież i kobiety.

Wiedza na temat alkoholu, jego działania, funkcji społecznych, czy niebezpieczeństw związanych z jego nadużywaniem kształtuje się już od wczesnego dzieciństwa. W okresie dzieciństwa i dojrzewania formują się także postawy i przekonania związane z alkoholem. Niezwykle istotną rolę w kształtowaniu tych poglądów pełnią rodzice, później wychowawcy i inne dorosłe osoby z otoczenia.

4.2. Narkomania

Aby zmierzyć się z problemami dotyczącymi narkotyków, określić ich skalę i specyfikę, przeprowadzono na terenie gminy Raków w 2012 roku badania monitoringowe - diagnozę sytuacji lokalnej, które obejmują dwa obszary.

1. Młodzież a narkotyki

- Jeśli chodzi o inne środki odurzające, to mimo iż narkotyzowanie się nie jest przez uczniów gminy Raków spostrzegane jako zjawisko powszechne, to jednak 15% szóstoklasistów, co siódmy uczeń I klasy gimnazjum i 18% uczniów III klasy gimnazjum przyznaje się do kontaktów ze środkami odurzającymi (najczęściej jest to marihuana). 6
- Tylko 1/3 badanych uważa, że ich rówieśnicy posiadają wystarczającą wiedzę o narkotykach i skutkach ich działania.

2/ Dorośli a narkotyki

- 58% dorosłych ankietowanych mieszkańców gminy Raków uważa, że w ich okolicy łatwy jest dostęp do narkotyków.
- Zdecydowana większość dorosłych mieszkańców gminy Raków (99%) uważa, że za posiadanie narkotyków powinno się karać (wśród młodzieży takie przekonanie podziela 63% badanych).

Młodzież szkół z terenu gminy Raków spostrzega problem zażywania narkotyków przez swoich rówieśników jako marginalny. Młodzi ludzie, jeśli już dostrzegają takie zjawisko, to głównie jako mniejszość, lub pojedyncze przypadki.

W chwili obecnej kładzie się nacisk na realizację programów profilaktycznych. W nowoczesnych programach wiedza o środkach uzależniających i o uzależnieniach to zaledwie 10-15% całego programu. Główny nacisk kładzie się natomiast na uczenie się takich umiejętności życiowych, które pozwolą zmniejszyć ryzyko wejścia na drogę uzależnienia. Wynika to z przekonania, że człowiek o prawidłowej samoocenie, zadowolony z życia, umiejący egzekwować swoje prawa i radzić sobie w trudnych sytuacjach nie będzie odczuwał potrzeby wspomagania się chemicznymi środkami zmieniającymi świadomość.

4.3. Zjawisko przemocy w rodzinie

Jeszcze do niedawna twierdzono, że przemoc domowa występuje rzadko i wyłącznie w rodzinach patologicznych, a agresję pomiędzy członkami rodziny uważano za jedną z wielu normalnych form zachowania w codziennym życiu.

Przemoc domowa zdefiniowana jednoznacznie jako zachowania negatywne o dużej szkodliwości społecznej, może być zarówno skutkiem jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy definiuje przemoc w rodzinie jako jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Z punktu widzenia prawa przemoc w rodzinie to przestępstwo. Dokonywana w zaciszu domowym przemoc jest tym groźniejsza dla kondycji rodziny, im dłużej trwa i nie spotyka się z absolutną negacją i skutecznym powstrzymaniem. Jej przejawem może być przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna oraz zaniedbanie. Stosowana może być zarówno wobec rodziców, czy dziadków jak i wobec małżonków, a także wobec dzieci czy rodzeństwa. Jest problemem trudnym do badania z wielu powodów, pośród których wstyd, niewiedza i bezradność ofiar są czynnikami dominującymi.

Warunkami skutecznego przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest objęcie kompleksową pomocą ofiar, zwłaszcza dzieci i młodzieży, w tym długofalowe oddziaływanie niwelujące głębokie urazy, pozwalające na pełnowartościowe uczestnictwo w życiu społecznym oraz skuteczne powstrzymanie sprawców i ich resocjalizacja.

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2011 roku powołany został Gminny Zespół Interdyscyplinarny, w skład którego wchodzi przedstawiciele: Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminnego Ośrodka Zdrowia, placówek oświatowych, Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Rakowskiej i Regionu Świętokrzyskiego, Gminnego Towarzystwa Sportowego oraz kurator sądowy.

Powołany Zespół Interdyscyplinarny to grupa współpracujących ze sobą profesjonalistów, która działa w sposób skoordynowany w celu skutecznego reagowania na informacje o przemoc w rodzinie.

Zadania Zespołu określone są w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, które obejmują:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zespół Interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach.

Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą.

Tabela 49. Ilość założonych „Niebieskich kart” w gminie Raków w latach 2012-2013

Rok	Ilość założonych „Niebieskich kart”
2012	2
2013	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego

VI. WYNIKI ANALIZY SWOT

Misja:

„Zminimalizowanie rozmiarów i skutków wszelkich zjawisk negatywnych oraz angażowanie mieszkańców w tworzenie warunków do godnego życia, wzmocnienie spójności społecznej pomiędzy jednostkami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi i grupami wolontarystycznymi realizującymi działania na rzecz zwalczania ubóstwa, przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu, a w konsekwencji poprawa jakości życia mieszkańców.”

Wizja:

„Gmina Raków w 2020 roku będzie gminą aktywną i zintegrowaną społecznie, oferującą skuteczne wsparcie osobą potrzebującym, dbającą o zdrowy styl życia mieszkańców, o wysoki poziom edukacji, a tym samym o poprawę jakości życia lokalnej społeczności”.

Analiza SWOT:

Podstawą do określenia celów strategicznych była analiza SWOT, tzn. identyfikacja słabych i mocnych stron obecnego sposobu rozwiązywania problemów społecznych oraz identyfikacja problemów grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także analiza zasobów prowadząca do określenia szans i zagrożeń w otoczeniu - analiza trendów przyszłości (analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń).

Ocena potencjału w aspekcie słabych i mocnych stron pozwoliła na określenie siły i słabości gminy w zakresie analizowanych sfer społecznych. Silny potencjał to baza umożliwiająca budowanie strategii, słabości to problemy do pokonania lub zneutralizowania. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych została zaplanowana do roku 2020.

Analiza obejmowała fazę identyfikacji problemów występujących w gminie jak i fazę formułowania celów strategicznych. Wyznacznikiem ustalenia kolejności celów głównych i celów szczegółowych, był rozmiar problemów poszczególnych grup zagrożonych patologiami i wykluczeniem społecznym na terenie gminy, określony przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rakowie.

Analiza SWOT (skala 1-5)

Edukacja Publiczna	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - bardzo dobre rozeznanie środowiska uczniowskiego przez nauczycieli, - szybkie wykrywanie patologii, - szybki kontakt na linii nauczyciel – rodzic, - wychowanie dzieci wiejskich w poszanowaniu wysokich wartości tradycyjnych (pracy, poczuciu obowiązku i odpowiedzialności, samodzielności), - współpraca z rodzicami, - pedagog szkolny w gimnazjum, - funkcjonujące na terenie gminy placówki przedszkolne, - doradztwo zawodowe w gimnazjum, - wzrost liczby organizacji pozarządowych i wzrost i ilości kół zainteresowań w szkołach, - wzrost zainteresowań sportem i wzbogacenie oferty w tym zakresie, - wzrost i wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, - udział w programach i projektach finansowanych ze środków zewnętrznych w tym Unii Europejskiej, 	<ul style="list-style-type: none"> - duże rozproszenie terytorialne społeczności uczniowskiej, - ograniczenia logistyczne prowadzenia działalności pozalekcyjnej z ogółem uczniów, - wymagająca modernizacji i/lub rozbudowy baza lokalowa placówek oświatowych, - utrudniony dostęp do uczestnictwa w formach kultury wysokiej, - małe zainteresowanie rodziców współpracą z poradniami specjalistycznymi, - ograniczony dostęp do specjalistów na miejscu, - brak pedagoga szkolnego w szkołach podstawowych, - coraz powszechniejsze zjawisko biedy i jej dziedziczenia, - luki edukacyjne rodziców, - niedostosowanie sal gimnastycznych w szkołach, podstawowych i niedostateczne wyposażenie sportowe, - niedostateczna ilość obiektów sportowo-rekreacyjnych poza Rakowem – siedzibą władz gminy, - słabe wyniki sprawdzianów i egzaminów.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - stworzenie programu wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, - współpraca ze specjalistami – stworzenie miejsc konsultacyjnych na terenie gminy, - tworzenie ścieżek edukacyjnych: przeciwdziałanie patologiom, 	<ul style="list-style-type: none"> - przyzwolenie społeczne na spożywanie przez nieletnich alkoholu i palenie papierosów, - małe zainteresowanie rodziców formami spędzania czasu wolnego i potrzebami duchowymi własnych dzieci,

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

- stworzenie etatów pedagoga szkolnego,
- działalność świetlic socjoterapeutycznych i środowiskowych,
- wzmożony monitoring sprzedaży alkoholu i papierosów,
- stworzenie systemu stypendialnego dla dzieci,
- wzrost zainteresowań zdrowym, sportowym stylem życia.

- postępująca pauperyzacja społeczeństwa,
- narastająca agresja wśród nieletnich,
- nie dostrzeganie perspektyw rozwoju poprzez inwestowanie w naukę,
- społeczna tendencja do „przerzucania” odpowiedzialności za wychowanie dzieci i młodzieży na szkoły i inne instytucje publiczne,
- zbyt daleko posunięta tolerancja co do przenikania obcych, nie zawsze pozytywnych trendów kulturowych do kultury rodzimej,
- spadek zainteresowań regionalizmem: zmniejszenie tożsamości kulturowej i niższa świadomość tej tożsamości, jej ważności.

Ochrona Zdrowia	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonująca w strukturach Gminnego Ośrodka Zdrowia Filia Ośrodka Zdrowia w Ociesękach, - apteki, - gabinet stomatologiczny, - gabinet fizjoterapii, - punkt konsultacyjny ds. uzależnień, - gabinet ginekologiczny, - punkt ratownictwa medycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> - zużyty sprzęt medyczny, - brak punktów pomocy medycznej w placówkach oświatowych, - ograniczony dostęp do specjalistów (np. do neurologa), - niewystarczająca edukacja prozdrowotna, - ubóstwo jako przyczyna ograniczająca prawidłowe leczenie, - niska świadomość potrzeby profilaktyki i ochrony zdrowia,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - wymuszenie przez Unię Europejską podniesienia jakości usług, - dofinansowanie zakupu sprzętu medycznego ze środków Unii Europejskiej, - likwidacja barier architektonicznych – środki PFRON, 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca ilość środków z NFOZ, w tym na zatrudnianie specjalistów, - pogarszający się stan zdrowia mieszkańców gminy, w szczególności ludzi w wieku produkcyjnym, - niestabilne prawo dotyczące ochrony zdrowia – wady systemu opieki zdrowotnej

Pomoc społeczna. Polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - dobra znajomość środowiska i rozeznanie jego potrzeb, - przygotowany personel, - dobra lokalizacja, - realizacja programu dożywiania dzieci i młodzieży, - wzrost aktywności społeczności lokalnej w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, - mikrobus do przewozu osób niepełnosprawnych, - asystentura rodzin niewydolnych wychowawczo, - Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, - projekt systemowy pn. „Aktywny Raków”. 	<ul style="list-style-type: none"> - ograniczone środki finansowe, - zbyt obciążone stanowiska pracy (zbyt rozbudowana biurokracja), - zbyt mało czasu na pracę środowiskową, - ubóstwo społeczeństwa, dziedziczenie biedy, - niska chęć u mieszkańców do zmiany swojej trudnej sytuacji rodzinnej, - zjawisko wykluczenia społecznego – długotrwałe bezrobocie, - brak placówek świadczących całodobowe usługi opiekuńcze, - nasilające się zjawisko przemocy w rodzinie.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - pozyskiwanie środków na zatrudnienie socjalne ze środków Unii Europejskiej, - tworzenie wspieranych miejsc pracy, usługi, pomoc finansowa w funkcjonowaniu nowych miejsc pracy, - zatrudnienie socjalne – prace społecznie użyteczne, - dofinansowanie zakupu mikrobusu przeznaczonego do przewozu niepełnosprawnych uczniów; - pozyskiwanie środków na tworzenie i działalność spółdzielni socjalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - powiększanie się dysfunkcji rodzinnych, - zubożenie społeczeństwa, - choroby społeczne i psychiczne, uzależnienia, - wzrost agresji i zachowań patologicznych wśród młodzieży – złodziejstwo, grupy przestępcze, - wzrastająca liczba osób wymagających stałych świadczeń opiekuńczo-rehabilitacyjnych. - nieskuteczna polityka prorodzinna,

Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - działalność Gminnej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych: kontrole sklepów, rozpatrywanie wniosków i kierowanie na leczenie, prowadzenie działań profilaktycznych i promujących trzeźwy styl życia, - dostęp do psychologa, - dostęp do psychiatry w ramach działań Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, - profilaktyka antynarkotykowa i antyalkoholowa wśród młodzieży. 	<ul style="list-style-type: none"> - mała skuteczność działań terapeutycznych, - brak współpracy z rodzinami, - brak działających klubów AA, - niska świadomość oraz brak zdolności do właściwej samooceny, - zbyt długa procedura w skierowaniu osób na leczenie, - nieskuteczne przepisy dotyczące sprzedaży alkoholu nieletnim, - negatywne wzorce płynące ze strony rodziny i otoczenia.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - pozyskiwanie funduszy unijnych oraz innych, dodatkowych środków pomocowych, - współpraca pomiędzy GOPS, policją i prokuraturą, - zwiększenie świadomości społecznej co do zagrożeń, 	<ul style="list-style-type: none"> - postępujące dysfunkcje, patologie prowadzące do degradacji i rozpadu rodziny, - utrata bezpieczeństwa w rodzinach wśród dzieci i młodzieży – degradacja opiekuńczej i wychowawczej roli rodziny, - utrata pracy – brak środków do życia, - utrata zdrowia, trudności w nauce i życiu rodziny, - wypadki losowe, tragedie; - zbyt mała kontrola punktów sprzedaży alkoholu ze strony policji, inspekcji handlowej itp.

VII. CELE GŁÓWNE STRATEGII, CELE SZCZEGÓŁOWE, PROPOZYCJE PROGRAMÓW I ICH REALIZACJA

1. Cele główne strategii

Po uzyskaniu nakreśleniu wizji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Raków, do której będzie dążyć społeczność lokalna w wyniku wdrażania strategii oraz po przeprowadzeniu diagnozy prospektywnej ustalono priorytety oraz cele główne strategii.

Cele główne określono dla czterech obszarów:

- 1. Edukacja publiczna.**
- 2. Ochrona zdrowia.**
- 3. Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania.**
- 4. Rozwiązywanie problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie.**

Uwzględniając wyniki analizy SWOT, wypracowano następujące cele główne:

- dla obszaru „**Edukacja publiczna**”

Świadome i aktywne społeczeństwo, podstawowym warunkiem rozwoju i integracji społeczności lokalnej.

- dla obszaru „**Ochrona zdrowia**”

Świadomość zagrożeń, zdrowy styl życia i skuteczne wsparcie osób potrzebujących pomocy – gwarancją prawidłowo funkcjonującego społeczeństwa.

- dla obszaru „**Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania**”

Profesjonalna pomoc społeczna wzmocniająca świadomość społeczną, wspierająca jakość życia lokalnej społeczności, integrująca mieszkańców.

- dla obszaru „**Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii**”

Zapobieganie i efektywne rozwiązywanie problemów alkoholowych, narkomanii.

Realizacja tych celów odbywać się będzie poprzez realizację celów szczegółowych w poszczególnych latach. Cele szczegółowe i działania realizacyjne przedstawione zostaną w kolejnych rozdziałach.

2. Cele szczegółowe i ich realizacja

EDUKACJA PUBLICZNA

CEL GŁÓWNY

Świadome i aktywne społeczeństwo, podstawowym warunkiem rozwoju i integracji społeczności lokalnej.

CELE SZCZEGÓŁOWE

- nowoczesny system oświaty,
- dostępność bogatej oferty edukacyjnej,
- wyrównywanie szans rozwojowych.

PROBLEM

Słabo zmotywowana społeczność do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, brak szkolnictwa dla osób niepełnosprawnych, słaby dostęp do edukacji multimedialnej, słabo rozwinięta pomoc psychologiczna i pedagogiczna, brak oferty dla osób starszych, brak oferty spędzania wolnego czasu dla społeczności lokalnej.

PROGRAMY I ZADANIA

1. Modernizacja bazy oświatowej i placówek kulturalnych.
2. Dopuszczenie szkół w nowoczesny sprzęt i środki dydaktyczne.
3. Organizowanie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, w tym zajęć dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych.
4. Doskonalenie kadry pedagogicznej uwzględniające nowoczesne techniki i potrzeby rozwojowe społeczności lokalnej.

5. Opracowanie i wdrożenie programu pomocy psychologicznej i pedagogicznej w placówkach oświatowych.
6. Prowadzenie zajęć korekcyjno-wyrównawczych dla dzieci z deficytami i dysfunkcjami rozwojowymi.
7. Prowadzenie efektywnych programów profilaktycznych.
8. Kontynuacja programu opieki i edukacji najmłodszych dzieci 1-5 lat.
9. Rozbudowa i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej, w tym tworzenie ścieżek rowerowych.
10. Organizowanie wycieczek, wyjazdów do kina, teatru, koncertów, spotkań okolicznościowych i warsztatów wielopokoleniowych.
11. Wyposażenie placów zabaw dla dzieci oraz zorganizowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego.
12. Organizowanie wypoczynku dzieci i młodzieży, w tym bezpiecznych form spędzania wakacji.
13. Opracowanie programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

Lp.	Programy/Zadania	Harmonogram realizacji	Źródła finansowania	Wskaźniki osiągnięcia celu \ minimum realizacyjne	Podmiot odpowiedzialny za realizację
1	Modernizacja bazy oświatowej i placówek kulturotwórczych.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe, budżet państwa.	Funkcjonalna baza oświatowa.	Gmina we współpracy z gminnymi jednostkami organizacyjnymi.
2	Doposażenie szkół w nowoczesny sprzęt i środki dydaktyczne.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe, budżet państwa.	Wykształcone społeczeństwo.	Gmina, placówki oświatowe, jednostki budżetowe, organizacje pozarządowe.
3	Organizowanie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży w tym dzieci i młodzieży niepełnosprawnych.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Wykształcone społeczeństwo, zagospodarowanie czasu społeczności.	Gmina, placówki kulturalno-oświatowe, organizacje pozarządowe.
4	Doskonalenie kadry pedagogicznej uwzględniające nowoczesne techniki i potrzeby rozwojowe społeczności lokalnej.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Wykształcone społeczeństwo.	Placówki oświatowe, jednostki budżetowe, organizacje pozarządowe.
5	Opracowanie i wdrożenie programu pomocy psychologicznej i pedagogicznej w placówkach oświatowych.	2014 -2020	Bezinwestycyjne.	Mniej dysfunkcji społecznych.	Placówki oświatowe we współpracy z pedagogiem szkolnym, współpraca z poradnią psychologiczno-pedagogiczną.
6	Prowadzenie zajęć korekcyjno – wyrównawczych dla dzieci z deficytami rozwojowymi.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych.	Placówki oświatowe.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

7	Prowadzenie efektywnych programów profilaktycznych.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych.	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówki oświatowe, jednostki budżetowe, organizacje pozarządowe
8	Kontynuacja programu opieki i edukacji najmłodszych dzieci 1-5 lat.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży.	Gmina.
9	Rozbudowa i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej w tym tworzenie ścieżek rowerowych.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Poprawa kondycji fizycznej i zagospodarowanie czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych.	Gmina, Centrum Kultury Fizycznej i Rozwoju Lokalnego, organizacje pozarządowe.
10	Zorganizowanie wycieczek, wyjazdów do kina, teatrów, koncertów, spotkań okolicznościowych i warsztatów wielopokoleniowych.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Zagospodarowanie czasu wolnego społeczności lokalnej.	Gmina, jednostki budżetowe, organizacje pozarządowe.
11	Wyposażenie placów zabaw dla dzieci oraz zorganizowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Zagospodarowanie czasu wolnego społeczności lokalnej.	Gmina, jednostki budżetowe, organizacje pozarządowe.
12	Zorganizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży, w tym bezpiecznych form spędzania wakacji.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży.	Gmina, jednostki budżetowe, organizacje pozarządowe.

OCHRONA ZDROWIA

CEL GŁÓWNY

Świadomość zagrożeń, zdrowy styl życia i skuteczne wsparcie osób potrzebujących pomocy - gwarancją prawidłowo funkcjonującego społeczeństwa.

CELE SZCZEGÓŁOWE

- prawidłowa opieka medyczna,
- poprawa dostępu do lekarzy specjalistów,
- profesjonalna profilaktyka.

PROBLEM

Niedostateczna oferta profilaktyczno – korekcyjna, brak wystarczającej wiedzy i przyzwyczajień prozdrowotnych.

PROGRAMY I ZADANIA

1. Współuczestniczenie Gminy w realizacji i koordynowaniu usług medycznych w celu zwiększenia ich dostępności.
2. Diagnoza potrzeb zdrowotnych i opracowanie programu ich realizacji.
3. Opracowanie i wdrożenie programu poprawy warunków BHP w szkołach i gospodarstwach domowych.
4. Edukacja do zdrowego stylu życia.
5. Wdrożenie programu pomocy osobom uzależnionym.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

Lp.	Programy / zadania	Harmonogram realizacji	Źródła finansowania	Wskaźniki osiągnięcia celu \ minimum realizacyjne	Podmiot odpowiedzialny za realizację
1	Współuczestniczenie Gminy w realizacji i koordynowaniu usług medycznych w celu zwiększenia ich dostępności.	2014 -2020	Bezinwestycyjne	Większa dostępność do usług medycznych	Gmina, Gminny Ośrodek Zdrowia.
2	Diagnoza potrzeb zdrowotnych i opracowanie programu ich realizacji.	2015	Budżet gminy, budżet państwa	Pełna realizacja zadania	Gminny Ośrodek Zdrowia.
3	Opracowanie i wdrożenie programu poprawy warunków BHP w szkołach i domach.	2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe, budżet państwa	Bezpieczne warunki nauki	Placówki Oświatowe we współpracy z Państwową Inspekcją Pracy.
4	Edukacja do zdrowego stylu życia.	2014 -2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe	Poprawa świadomości mieszkańców	Gminny Ośrodek Zdrowia, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe.
5	Wdrożenie programu pomocy osobom uzależnionym (program wczesnej interwencji).	2014 -2020	Budżet gminy, budżet państwa	Więcej osób wychodzących z uzależnienia	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, organizacje pozarządowe.
6	Opracowanie i wdrożenie poprawy warunków BHP w gospodarstwach domowych ze szczególnym zwróceniem uwagi na gospodarstwa rolne.	2014 -2020	Budżet państwa.	Ograniczenie ilości wypadków.	Gmina.
7	Modernizacja i budowa obiektów sportowych.	2014 -2020	Budżet gminy, budżet państwa.	Zagospodarowanie czasu wolnego, poprawa zdrowia.	Gmina.
8	Rozbudowanie oferty zajęć sportowych i rekreacyjnych dla mieszkańców gminy.	2014 -2020	Budżet państwa, budżet gminy, programy pomocowe.	Wzbudzenie aktywności ruchowej.	Gmina, jednostki oświatowe, organizacje pozarządowe.

POMOC SPOŁECZNA, POLITYKA PRORODZINNA ORAZ JAKOŚĆ ZAMIESZKIWANIA

CEL GŁÓWNY

Profesjonalna pomoc społeczna, wzmacniająca świadomość społeczną, wspierająca jakość życia lokalnej społeczności, integrująca mieszkańców.

CELE SZCZEGÓŁOWE

- wzmocnienie i rozwój zintegrowanej pomocy socjalnej,
- wzmacnianie działań mających na celu integrację społeczną,
- aktywizowanie i motywowanie klientów pomocy społecznej do podnoszenia swoich dotychczasowych kwalifikacji i poprawy sytuacji materialnej,
- promocja samorealizacji i przedsiębiorczości,
- kontynuacja prac społecznie użytecznych realizowanych przez osoby bezrobotne posiadające uprawnienia do świadczeń pomocy społecznej,
- zmiana postaw społecznych – dotychczas dominujących – roszczeniowych na samodzielne i aktywne w przezwyciężaniu trudności życiowych,
- monitorowanie i wspieranie rodzin zagrożonych przemocą,
- wspieranie rodzin niewydolnych wychowawczo.

PROBLEM

Silna roszczeniowość klientów, niski poziom wykształcenia, bezradność w rozwiązywaniu własnych problemów, wysokie bezrobocie, dziedziczenie biedy, zagrożenie wykluczeniem społecznym, wzrost liczby osób wymagających stałych świadczeń rehabilitacyjno-opiekuńczych.

PROGRAMY I ZADANIA

1. Utworzenie spółdzielni socjalnej.
2. Modernizacja bazy lokalowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.
3. Wdrożenie procedur motywowania klientów pomocy społecznej do podnoszenia kwalifikacji i rozwiązywania własnych problemów.

4. Inspirowanie środowisk i grup społecznych do tworzenia instytucji i organizacji samopomocowych oraz organizowania wolontariatu.
5. Przygotowanie kadr do kompleksowej pomocy mającej na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
6. Opracowanie i wdrożenie systemu promocji samorealizacji, przedsiębiorczości i wychodzenia z kryzysu.
7. Rozszerzenie oferty usług rehabilitacyjno-opiekuńczych dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych.
8. Opracowanie i wdrożenie monitoringu bezdomności oraz pomoc osobom bezdomnych.
9. Opracowanie i wdrożenie programów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

Lp.	Programy/zadania	Harmonogram realizacji	Źródła finansowania	Wskaźniki osiągnięcia celu \ minimum realizacyjne	Podmiot odpowiedzialny za realizację
1	Utworzenie spółdzielni socjalnej.	2014 – 2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe, budżet państwa.	Pełna realizacja zadania.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
2	Modernizacja budynku Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.	2014 – 2015	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Pełna realizacja zadania.	Gmina Raków
3	Wdrożenie procedur motywowania klientów pomocy społecznej do podnoszenia kwalifikacji i rozwiązywania własnych problemów.	2014 – 2020	Bezinwestycyjne.	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych, ograniczenie patologii.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, ankiety.
4	Opracowanie i wdrożenie programu aktywizacji zawodowej i pokonywania bezradności społecznej.	2014 – 2015	Budżet gminy, Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”.	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej rodzin.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
5	Inspirowanie środowisk i grup społecznych do tworzenia instytucji i organizacji samopomocowych oraz organizowania wolontariatu.	2014 – 2020	Bezinwestycyjne.	Ograniczenie patologii.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej we współpracy z Policją i Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
6	Przygotowanie kadr do kompleksowej pomocy mającej na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.	2014 – 2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Pełna realizacja zadania.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
7	Opracowanie i wdrożenie systemu promocji samorealizacji, przedsiębiorczości i wychodzenia z kryzysu.	2014 – 2020	Budżet gminy, Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”.	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
8	Rozszerzenie oferty usług rehabilitacyjno-opiekuńczych dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych.	2014 – 2020	Budżet gminy, Poakcesyjny Program Wspierania Obszarów Wiejskich (Program Integracji Społecznej), Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”.	Poprawa sytuacji życiowej osób starszych, chorych i niepełnosprawnych.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
9	Opracowanie i wdrożenie monitoringu bezdomności oraz pomoc osobom bezdomnym.	2014 – 2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe, budżet państwa.	Ograniczenie skutków bezdomności.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH I NARKOMANII

CEL GŁÓWNY

Zapobieganie i efektywne rozwiązywanie problemów alkoholowych, narkomanii.

CELE SZCZEGÓLWE

- profesjonalna pomoc terapeutyczno – profilaktyczna,
- racjonalna i efektywna profilaktyka problemowa,
- skuteczne przeciwdziałanie uzależnieniom,
- promocja zdrowego stylu życia.

PROBLEM

Brak wyspecjalizowanych struktur (zespołów) do rozwiązywania poszczególnych typów problemów, słaba integracja środowisk lokalnych, społeczne przyzwolenie na zjawiska patologiczne, słabo zorganizowane i zmotywowane grupy samopomocowe.

PROGRAMY I ZADANIA

1. Organizowanie działań zwiększających dostępność terapeutyczną i rehabilitacyjną dla osób uzależnionych i współuzależnionych.
2. Doksztalcanie i doskonalenie członków zespołu interdyscyplinarnego w zakresie profesjonalnej i kompleksowej pomocy rodzinie.
3. Opracowanie i wdrożenie standardów profilaktyki i przeciwdziałania alkoholizmowi.
4. Rozwijanie pomocy socjoterapeutycznej poprzez tworzenie świetlic socjoterapeutycznych, środowiskowych i wiejskich z elementami socjoterapii i młodzieżowych klubów z programem poradnictwa psychologicznego.
5. Edukacja rodziców w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa ich dzieci.
6. Prowadzenie systematycznych badań określających skalę zjawisk dysfunkcyjnych i potrzeb pomocowych.
7. Współpraca regionalna i instytucjonalna w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii.

8. Opracowanie i realizacja działań ewaluacyjnych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholizmu, narkomani i innych patologii społecznych oraz aktualizacja programów profilaktycznych i naprawczych dostosowana do wyników ewaluacji.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

Lp.	Programy/zadania	Harmonogram realizacji	Źródła finansowania	Wskaźniki osiągnięcia celu \ minimum realizacyjne	Podmiot odpowiedzialny za realizację
1	Organizowanie działań zwiększających dostępność terapeutyczną i rehabilitacyjną dla osób uzależnionych i współuzależnionych.	2014 – 2020	Budżet Gminy, fundusze pomocowe.	Wzrost liczby osób utrzymujących trzeźwość.	Gmina, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
2	Opracowanie i wdrożenie programów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	2014 – 2020	Budżet Gminy, fundusze pomocowe.	Wzrost bezpieczeństwa w rodzinach.	Gmina, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja.
3	Dokształcanie i doskonalenie członków zespołu interdyscyplinarnego w zakresie profesjonalnej i kompleksowej pomocy rodzinie.	2014 – 2020	Budżet Gminy, fundusze pomocowe.	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych, oświata.	Gmina, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Zdrowia, placówki oświatowe.
4	Opracowanie i wdrożenie standardów profilaktyki i przeciwdziałania alkoholizmowi.	2014 – 2020	Bezinwestycyjne.	Racjonalizacja wydatków.	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówki oświatowe.
5	Rozwijanie pomocy socjoterapeutycznej poprzez tworzenie świetlic socjoterapeutycznych, środowiskowych, wiejskich z elementami socjoterapii i młodzieżowych klubów z programem poradnictwa psychologicznego.	2014 – 2020	Budżet Gminy, fundusze pomocowe.	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych, ograniczenie zjawisk dysfunkcyjności zachowań.	Gmina, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki oświatowe.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY RAKÓW

6	Edukacja rodziców w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa ich dzieci.	2014 – 2020	Budżet gminy.	Poprawa bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.	Placówki oświatowe, Policja we współpracy z Państwową Inspekcją Pracy.
7	Prowadzenie systematycznych badań określających skalę zjawisk dysfunkcyjnych i potrzeb pomocowych.	2014 – 2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Pełna realizacja zadania.	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Ośrodek Zdrowia.
8	Współpraca regionalna i instytucjonalna w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii.	2014 – 2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Pełna realizacja zadania.	Gmina, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja.
9	Opracowanie i realizacja działań ewaluacyjnych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholizmu, narkomanii i innych patologii oraz aktualizacja programów profilaktycznych i naprawczych dostosowana do wyników ewaluacji.	2014 – 2020	Budżet gminy, fundusze pomocowe.	Pełna realizacja zadania.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja.

3. Finansowanie strategii

Przewidywanymi źródłami finansowania strategii są:

1. Środki własne samorządu pochodzące z dochodów własnych Gminy Raków.
2. Środki z budżetu państwa (dotacje celowe).
3. Subwencje oświatowe.
4. Środki z funduszy krajowych (NFZ-u, PFRON-u, Funduszu Pracy, Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych).
5. Środki strukturalne Unii Europejskiej takie jak:
 - Europejski Fundusz Społeczny;
 - Regionalny Program Operacyjny;
 - Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”;
 - inne, dostępne w przyszłości;
6. Poakcesyjny Program Wspierania Obszarów Wiejskich
7. Środki finansowe organizacji pozarządowych.
8. Środki podmiotów prywatnych (darowizny).

VIII. SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII

Realizacja „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Raków” to wprowadzenie w życie zintegrowanego modelu polityki społecznej.

Strategia jest drogowskazem i instrumentem działania władz samorządowych, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, placówek oświatowych i kulturalnych, Gminnego Ośrodka Zdrowia, Posterunku Policji, społecznych organizacji pozarządowych działających na terenie gminy, parafii, kościołów i związków wyznaniowych.

Z uwagi na fakt, że opracowana strategia jest dokumentem długookresowym i zawiera podstawowe cele perspektywiczne musi być poddawana okresowej weryfikacji i niezbędnym zmianom.

Strategia zawiera cele główne, szczegółowe i koncepcje ich rozwiązania, czyli kierunki działania w stopniu stanowiącym podstawę do formułowania programów, w których określa się terminy realizacji i zasady finansowania poszczególnych zadań.

Wdrożenie i aktualizacja „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych” należy do obowiązków samorządu gminnego. To on ponosi odpowiedzialność za całość rozwiązań zawartych w strategii oraz ich poprawne i skuteczne realizowanie.

Samorząd ma w szczególności zapewnić warunki niezbędne do realizacji celów zapisanych w strategii.

IX. SYSTEM AKTUALIZACJI STRATEGII

Wprawdzie strategia jest dokumentem „żywym” i wprowadzanie zmian w jej zapisach jest nie tylko możliwe, ale w niektórych sytuacjach wręcz konieczne, to jednak należy pamiętać, że zmiany te nie powinny dotyczyć zasadniczych kierunków strategii. Najczęściej, ze względu na zmieniające się uwarunkowania zarówno wewnątrz gminy, jak i w jej otoczeniu, modyfikacjom poddajemy zapisy w części operacyjnej strategii. Jednak najlepszą metodą na wprowadzenie zmian w dokumencie strategii jest jej weryfikacja w społecznym procesie zbliżonym do tego, jaki towarzyszył tworzeniu strategii, powtarzanym w cyklach pięcioletnich. Weryfikacja ta w uspołecznionym procesie, z wykorzystaniem ankiet oraz szerokim udziałem mieszkańców, służyć będzie ocenie realizacji oraz uaktualnieniu zapisów strategii, zwłaszcza jej nie zrealizowanej części. W czasie weryfikacji mogą powstawać zupełnie nowe cele szczegółowe i projekty dotyczące tych aspektów życia w gminie, których w dniu dzisiejszym uczestnicy nie byli w stanie przewidzieć.

Pamiętać jednak należy, aby owo konsekwentne dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców było zgodne z wyznaczoną misją, celem nadrzędnym oraz celami głównymi - te bowiem elementy strategii powinny pozostać niezmiennie.

X. MONITOROWANIE I OCENA STRATEGII

W celu oceny efektywności strategii oraz oceny zgodności z założonymi celami, gmina będzie prowadziła monitoring, czyli kontrolę działań zapisanych w strategii.

Monitoring powinien służyć:

- ocenie postępu realizacji poszczególnych celów szczegółowych,
- ocenie terminowości wykonywanych zadań,
- korygowaniu działań, jeśli nie przynoszą zamierzonych efektów,
- wczesnemu diagnozowaniu trudności, nieprawidłowości i zagrożeń mających wpływ na poprawną realizację strategii.

Monitorowaniem strategii w imieniu samorządu zajmować się będzie Komisja Spraw Społecznych Rady Gminy przy współdziałaniu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz jednostek organizacyjnych realizujących cele strategii.

Zgodnie z systemem wdrożeniowym Komisja zajmować się będzie:

- monitorowaniem rezultatów wykonania poszczególnych celów szczegółowych i związanych z nimi zadań, zarówno w fazie realizacji jak i po ich zakończeniu,
- komunikacją społeczną w zakresie przyjmowania nowych programów działań,
- przedkładaniem komisjom Rady Gminy informacji z przebiegu realizacji zadań umieszczonych w strategii.

Bazą informacji będą dane Urzędu Statystycznego, sprawozdania jednostek organizacyjnych gminy, organizacji pozarządowych, a także grup i środowisk biorących udział w programach związanych z realizacją poszczególnych celów strategii.

Nierozłącznym elementem monitorowania postępów w realizacji strategii jest ewaluacja skuteczności podejmowanych działań, a także trafności celów i zadań w odniesieniu do potrzeb. Ocena strategii ma służyć oszacowaniu osiągnięcia wskaźników oddziaływania (efektów długoterminowych) i korzyści z nich płynących.

Wskaźnikami monitorowania strategii będą:

- stopa bezrobocia, w tym długotrwałego,
- liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezrobocia,
- liczba klientów pomocy społecznej zaktywizowanych w ramach kontraktów socjalnych,
- liczba nowo powstałych podmiotów gospodarczych i spółdzielni socjalnych,
- liczba osób młodych pracujących jako wolontariusze,
- liczba dzieci objętych dożywianiem,
- liczba obiektów użyteczności publicznej w których zlikwidowane zostały bariery architektoniczne,
- ilość stworzonych w gminie nowych miejsc pracy, w tym dla osób niepełnosprawnych,
- liczba osób, którym udało się wyjść z uzależnień,
- liczba osób, którym udało się skutecznie pomóc, w tym ofiarom przemocy domowej oraz osobom i rodzinom, w których występowały dysfunkcje,

- liczba zorganizowanych imprez, zajęć integracyjnych na rzecz ludzi starszych i niepełnosprawnych,
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi, w tym specjalistycznymi,
- ilość zorganizowanych zajęć pozalekcyjnych,
- ilość, rodzaj i wysokość środków finansowych poniesionych na zakup pomocy dydaktycznych, sprzętu sportowego i wyposażenia szkół zakupionego sprzętu dydaktycznego,
- ilość szkoleń podnoszących kwalifikacje pracowników socjalnych,
- liczba osób zdiagnozowanych wg schorzeń najczęściej występujących w gminie (wg danych są to choroby układu krążenia),
- liczba dzieci objętych opieką psychologa, logopedy, pedagoga,
- liczba osób objętych programami profilaktyczno-edukacyjnymi w szkołach,
- liczba podmiotów, którym cofnięto zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych z powodu sprzedaży tych napojów nieletnim,
- liczba powstałych świetlic socjoterapeutycznych.

Na podstawie przedstawionych wyżej wskaźników zostanie dokonana ocena jakościowa realizacji zadań zawartych w strategii.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem otwartym i dostępnym ogółowi społeczeństwa, dlatego też będzie na bieżąco aktualizowana, stosownie do występujących problemów w gminie, zgodnie z postulatami i wnioskami przedstawicieli różnych sektorów. Współpraca sektora publicznego, prywatnego oraz organizacji pozarządowych jest dla gminy czynnikiem gwarantującym osiągnięcie zamierzonych efektów.

Gmina jest odpowiedzialna za działania informacyjno-promocyjne dotyczące wdrożenia strategii oraz zapewnienia właściwego funkcjonowania systemu informacji i promocji. Działania informacyjno-promocyjne mają na celu informowanie potencjalnych i aktualnych beneficjentów o możliwościach korzystania ze wsparcia, jak również informowania opinii publicznej o zasięgu podejmowanych działań oraz osiągniętych rezultatach.

Wszystkie zainteresowane sektory partnerskie oraz mieszkańcy gminy będą informowani w mediach o możliwościach zapoznania się ze strategią, która zostanie udostępniona w siedzibie Rady Gminy w Rakowie.

SPIS TABEL

Tabela 1. Liczba mieszkańców w poszczególnych jednostkach administracyjnych gminy (dane demograficzne na dzień 31.12.2013 r.).....	12
Tabela 2. Liczba mieszkańców w poszczególnych jednostkach administracyjnych gminy w latach 2011-2013.....	13
Tabela 3. Ruch naturalny i migracyjny mieszkańców gminy w 2013 r.	14
Tabela 4. Struktura wiekowa mieszkańców gminy w 2013 r.	16
Tabela 5. Zgony w latach 2011-2013.	16
Tabela 6. Gospodarstwa indywidualne prowadzące działalność rolniczą według źródła dochodu gospodarstwa domowego na dzień 30.06.2010 r. w gminie Raków.....	18
Tabela 7. Użytkownik i członkowie rodziny użytkownika pracujący w gospodarstwach indywidualnych według wieku na dzień 30.06.2010 r. w gminie Raków.	18
Tabela 8. Liczba podmiotów gospodarczych z wybranych branż (wg stanu na dzień 31.12.2013 r.).....	19
Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Raków w latach 2011-2013.....	21
Tabela 10. Liczba uczniów w latach szkolnych 2003/2004 – 2013/2014.	23
Tabela 11. Liczba dzieci urodzonych w latach 2006-2013.	24
Tabela 12. Przewidywana liczba uczniów w szkołach podstawowych w gminie Raków w latach szkolnych 2014/2015 – 2019/2020.	24
Tabela 13. Liczba uczniów szkół podstawowych w roku szkolnym 2013/2014 oraz przewidywana liczba uczniów szkół podstawowych w latach szkolnych 2014 – 2020.....	25
Tabela 14. Przewidywana liczba uczniów Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rakowie w latach szkolnych 2014/2015 – 2019/2020.	26
Tabela 15. Struktura organizacyjna szkół w roku szkolnym 2012/2013.	26
Tabela 16. Struktura organizacyjna oddziałów przedszkolnych, przedszkoli, zespołów przedszkolnych w roku szkolnym 2012/2013.	27
Tabela 17. Dowóz uczniów z poszczególnych placówek w roku 2012.....	27
Tabela 18. Struktura średniego zatrudnienia nauczycieli na poszczególnych stopniach awansu w roku szkolnym 2012/2013.....	28
Tabela 19. Liczba nauczycieli w gminie według stopni awansu w latach szkolnych 2009/10-2012/2013.....	29

Tabela 20. Średnie zatrudnienie pracowników niepedagogicznych w roku szkolnym 2012/2013.....	29
Tabela 21. Udział placówek oświatowych w projektach i programach w r.szk.2012/2013.	29
Tabela 22. Wycieczki, wyjazdy do kina, teatru, inne /liczba uczestników w roku szkolnym 2012/2013.....	30
Tabela 23. Zajęcia pozalekcyjne w roku szkolnym 2012/2013.	31
Tabela 24. Wsparcie materialne dla uczniów.....	32
Tabela 25. Nauczanie indywidualne i rewalidacyjne w roku szkolnym 2012/2013.....	32
Tabela 26. Przestępczość stwierdzona w latach 2011-2013.	35
Tabela 17. Przestępczość ogółem.....	36
Tabela 27. Aktywność społeczna mieszkańców gminy	36
Tabela 28. Organizacje społeczne i pozarządowe zarejestrowane na terenie Gminy Raków.	37
Tabela 29. Świadczenia przyznane przez GOPS w latach 2011-2013.....	39
Tabela 30. Działania aktywizacyjne w ramach projektu.....	40
Tabela 31. Liczba osób uczestniczących w warsztatach i kursach.	41
Tabela 32. Liczba osób podejmujących zatrudnienie w efekcie realizacji projektu.	42
Tabela 33. Wspieranie rodziny w formie asystentury rodziny.....	44
Tabela 34. Powody przyznawania pomocy społecznej.	45
Tabela 35. Formy udzielonej pomocy w roku 2013.....	46
Tabela 36. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi w latach 2011-2013.....	47
Tabela 37. Typy rodzin objętych pomocą w latach 2011-2013.	48
Tabela 38. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w 2013r. w poszczególnych grupach wiekowych.....	49
Tabela 39. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.	51
Tabela 40. Liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.	52
Tabela 41. Liczba rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.	52

Tabela 42. Liczba rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej.	52
Tabela 43. Ilość założonych „Niebieskich kart” w gminie Raków w latach 2012-2013.....	54
Tabela 44. Rodziny korzystające z pomocy GOPS w latach 2011-2013 w powodu bezrobocia.....	57
Tabela 45. Rodziny korzystające z pomocy GOPS w formie zasiłku stałego w latach 2011-2013.	58
Tabela 46. Rodziny korzystające z pomocy GOPS w formie świadczenia pielęgnacyjnego i specjalnego zasiłku opiekuńczego w latach 2011-2013.	59
Tabela 47. Pacjenci objęci podstawową opieką lekarską według schorzeń w Ośrodkach Zdrowia w Rakowie i w Filii Ośrodka w Ociesękach w latach 2011-2013.	61
Tabela 48. Liczba udzielonych porad w Ośrodku Zdrowia w Rakowie i Filii Ośrodka w Ociesękach w latach 2011-2013.	62
Tabela 49. Ilość założonych „Niebieskich kart” w gminie Raków w latach 2012-2013.....	69

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba mieszkańców w Gminie Raków z zaznaczoną linią trendu w latach 2011-2013.	14
Wykres 2. Liczba zgonów a liczba urodzeń.	15
Wykres 3. Liczba zameldowań i wymeldowań.	15
Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarczych z wybranych branż.	21
Wykres 5. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezdomności.	53